

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

Miia-Maria Kinnunen

Pihla Puhakka

Hajautetusta lähisuhde- ja perheväkivaltatyöstä kohti koordinoitua moniammatillista verkostotyötä Joensuussa tehtävän lähisuhde- ja perheväkivaltatyön laadun parantamiseksi

Opinnäytetyö

Marraskuu 2013

OPINNÄYTETYÖ
Marraskuu 2013
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
p.(013) 260 600

Tekijät

Miia-Maria Kinnunen, Pihla Puhakka

Nimeke

Hajautetusta lähisuhde- ja perheväkivaltatyöstä kohti koordinoitua moniammatillista verkostotyötä Joensuussa tehtävän lähisuhde- ja perheväkivaltatyön laadun parantamiseksi

Toimeksiantaja Joensuun kaupungin sosiaalipalveluiden lastensuojelun yksikkö

Tiivistelmä

Tämän laadullisen opinnäytetyön tehtävänä oli selvittää Joensuussa tehtävän lähisuhde- ja perheväkivaltatyön tilannetta. Saimme tutkimusidean toimeksiantona Joensuun kaupungin sosiaalipalveluiden lastensuojelun yksiköltä. Tutkimustehtävänäme oli selvittää tilannetta paikallisten toimijoiden arvioimana. Tietoa haluttiin lähisuhde- ja perheväkivaltatyön vahvuuksista, ongelmakohtista ja työntekijöiden arvioimista ratkaisumahdollisuuksista paikallisessa väkivaltatyössä ilmeneviin puutteisiin. Lisäksi työntekijöiltä haluttiin kuulla heidän arvionsa Ruotsin resurssikeskusmallin mukaisen keskitetyn osaamiskeskuksen mahdollisuuksista vastata Joensuussa tehtävän lähisuhde- ja perheväkivaltatyön puutteisiin

Opinnäytetyömme tulokset on kerätty haastattelumenetelmällä. Haastattelut toteutimme kolmena puolistrukturoituna ryhmähaastatteluna. Haastattelut on käsitelty aineistolähtöisen analyysin menetelmällä.

Tuloksista nousi kolme pääteemaa: työntekijöihin, asiakkaisiin ja rakenteisiin liittyvät ongelmat ja tarpeet. Tuloksissa näkyi myös se, että Joensuuhun tarvitaan selkeästi jokin taho koordinoimaan ja selkiinnyttämään palveluja, palveluntarvetta ja pitämään yllä yhteistyöverkostoja. Jatkotutkimuksen aiheena voisi olla asiakkaiden kokemien ongelmien selvittäminen asiakkailta itseltään. Tällä tavoin saataisiin tietoa muun muassa siitä, mitä ongelmia asiakkaat itse ovat kokeneet.

Kieli
suomi

Sivuja 71
Liitteet 3
Liitesivumäärä 3

Asiasanat

Lähisuhde- ja perheväkivalta, ennaltaehkäisy, verkostotyö, puheeksiottaminen

THESIS
November 2013
Degree Programme in Social Services
Tikkarinne 9
FI 80200 JOENSUU
FINLAND
p. +358 (0)13 260 600

Authors
Miia-Maria Kinnunen, Pihla Puhakka

Title
Hajautetusta lähisuhde- ja perheväkivaltatyöstä kohti koordinoitua moniammatillista verkostotyötä Joensuussa tehtävän lähisuhde- ja perheväkivaltatyön laadun parantamiseksi
Commissioned by Joensuun kaupungin sosiaalipalveluiden lastensuojelun yksikkö

Abstract

The aim of this qualitative thesis is to investigate the work dealing with interpersonal and domestic violence in Joensuu. The research was commissioned by the child protective services of city of Joensuu. Our task was to clarify the situation as evaluated by the local players. Information gathered included the strengths and problematics in work dealing with interpersonal and domestic violence in Joensuu, as well as local social workers' proposed solutions to defects. The workers were also asked for their assessment of the possibilities of the Swedish resource centre model, a centre of excellence, being the answer to the shortcomings of the interpersonal and domestic violence work in Joensuu.

The data for this study was collected through interviews which were implemented as three semi-structured group interviews. The interviews were analysed by using the method of data-driven content analysis.

The results revealed three main themes: problems and needs concerning workers, clients and the structure of the field. The results also revealed that there is a clear need for a coordinator to clarify the services, the demand for service and to maintain cooperation networks. A subject for further study could be investigating the problems as experienced by the customers of the services by using the customers as the subjects.

Language
Finnish

Pages 71
Appendices 3
Pages of appendices 3

Keywords
interpersonal and domestic violence, prevention, networks, intervention

Sisältö

Tiivistelmä

Abstract

1 Johdanto	6
2 Lähisuhde- ja perheväkivalta ilmiönä	7
2.1 Lähisuhde- ja perheväkivalta käsitteinä	7
2.2 Lähisuhde- ja perheväkivallan vaikutukset yksilöön ja yhteiskuntaan	8
2.3 Lähisuhde- ja perheväkivallan yleisyys Suomessa	10
3 Lähisuhde- ja perheväkivaltatyötä määrittävät sopimukset, suositukset ja säädökset.....	12
3.1 Kansainväliset sopimukset.....	12
3.2 Perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa koskeva lainsäädäntö ja suositukset	15
4 Tuloksellisen väkivaltatyön piirteitä	16
4.1 Koordinointi ja moniammatillinen yhteistyö	16
4.2 Tunnistaminen ja puheeksiottaminen.....	19
4.3 Ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen	20
4.4 Työntekijän ammatillisuuden tukeminen	21
4.5 Tarvittavat perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön palvelut.....	23
5 Väkivaltatyön toimintamalleja Suomessa ja ulkomailla	25
5.1 Esimerkkejä toimintamalleista Suomessa	26
5.2 Porvoon "Mitta Täysi – Måttet Rågat"	29
5.3 Ruotsin resurssikeskus-malli ja Porräs-työskentelymentelmä.....	30
5.4 Muita ulkomaisia toimintamalleja	32
6 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuksen toteutus	33
6.1 Tutkimusidea ja prosessin käynnistyminen	33
6.2 Kohdejoukon valinta.....	34
6.3 Aineistonkeruumenetelmänä ryhmähaastattelu	35
6.4 Haastattelujen toteutus	35
6.5 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	37
6.5.1 Aineiston pelkistäminen	38
6.5.2 Aineiston ryhmittely ja käsitteellistäminen	39
7 Tutkimuksen tulokset	40
7.1 Lähisuhde- ja perheväkivallan esiintyminen haastateltujen työntekijöiden toimipisteissä	41
7.2 Työntekijöiden kokemat ongelmat ja tarpeet.....	42
7.3 Asiakkaiden kokemat ongelmat ja tarpeet	50
7.4 Lähisuhde- ja perheväkivaltapalvelurakenteen ongelmakohdat.....	55
7.5 Joensuussa tehtävän lähisuhde- ja perheväkivaltatyön vahvuudet.....	59
7.6 Työntekijöiden arvioita resurssikeskusmallin soveltuvuudesta Joensuuhun	60
8 Pohdinta.....	61
8.1 Johtopäätökset.....	61
8.2 Luotettavuus ja eettisyys.....	67
8.3 Oppimisprosessi	68
8.4 Opinnäytetyön hyödynnettävyys ja jatkokehitysehdotukset	68
Lähteet	70

Liitteet

Liite 1

Haastattelurunko

Liite 2

Analyysipolku

Liite 3

Toimeksiantosopimus

1 Johdanto

Lähisuhde- ja perheväkivalta on nyky-yhteiskunnassamme ajankohtainen ilmiö. Niistä puhuminen ja tiedottaminen ovat lisääntyneet viime aikoina, mutta yhä edelleen suuri osa lähisuhteissa esiintyvistä väkivallasta jää huomaamatta tai ilmoittamatta viranomaisille tai muille tahoille. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 11.)

Saimme tutkimusidean toimeksiantona Joensuun kaupungin sosiaalipalveluiden lastensuojelun yksiköltä. Tutkimustehtävänä oli selvittää Joensuussa tehtävän lähisuhde- ja perheväkivaltatyön tilannetta paikallisten lähisuhde- ja perheväkivaltatyön toimijoiden arvioimana. Tietoa haluttiin lähisuhde- ja perheväkivaltatyön vahvuuksista, ongelmakohtista ja työntekijöiden arvioimista ratkaisumahdollisuuksista paikallisessa väkivaltatyössä ilmeneviin puutteisiin. Lisäksi työntekijöiltä haluttiin kuulla heidän arvionsa Ruotsin resurssikeskusmallin mukaisen keskitetyn osaamiskeskuksen mahdollisuuksista vastata Joensuussa tehtävän lähisuhde- ja perheväkivaltatyön puutteisiin.

Opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää, millaista väkivaltatyötä Suomessa tehdään valtakunnallisesti ja millaista väkivaltatyötä Joensuussa tehdään. Opinnäytetyön viitekehyksen muodostavat teoria, keskeiset käsitteet sekä aiheesta aiemmin tehdyt tutkimukset liitettynä perhe- ja lähisuhdeväkivallan yhteiskunnalliseen kontekstiin. Käytimme opinnäytetyössämme käsitettä lähisuhde- ja perheväkivalta. Opinnäytetyön viitekehyksessä käsitelimme lähisuhde- ja perheväkivaltaa yksilöllisenä ja yhteiskunnallisena ongelmana sekä lähisuhde- ja perheväkivaltaa määritteleviä kansallisia ja kansainvälisiä sopimuksia, suosituksia ja säädöksiä, tuloksellisen väkivaltatyön piirteitä sekä väkivaltatyön toimintamalleja Suomessa ja ulkomailla.

Viitekehyksen jälkeen käsitelimme tutkimusprosessin kulkua tarkemmin sekä tutkimuksen tuloksia. Viimeisessä kappaleessa pohdimme opinnäytetyömme tuloksia sekä työmme luotettavuutta ja eettisyyttä. Pohdimme myös oppimispro-

sessiamme sekä tuomme esille työmme hyödynnettävyyttä ja mahdollisia jatko-kehitysehdotuksia.

2 Lähisuhde- ja perheväkivalta ilmiönä

2.1 Lähisuhde- ja perheväkivalta käsitteinä

Lähisuhde- ja perheväkivalta käsittää perheen sisällä ja muissa läheisissä suhteissa tapahtuvan väkivallan. Tekijänä voi olla mies, nainen tai lapsi ja väkivalta voi kohdistua puolisoon, lapseen, vanhempaan, sisarukseen tai muuhun läheiseen. Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan lähisuhde- ja perheväkivallan muotoja ovat fyysinen, henkinen, seksuaalinen, hengellinen ja taloudellinen väkivalta. Näiden lisäksi lähisuhde- ja perheväkivaltaan lukeutuu myös kunniaväkivalta, tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen sekä hoidon ja huolenpidon laiminlyönti. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 17.)

Toisilleen läheisten ihmisten keskinäistä väkivaltaa kuvataan usein termeillä lähisuhde-, perhe- tai parisuhdeväkivalta sekä naisten pahoinpitely. Yleisin käsite on perheväkivalta. Käsitteenä se sisältää lähinnä ydinperheen sisällä tapahtuvan väkivallan, mutta se pitää sisällään myös perheen elämään liittyvät henkilöt, kuten esimerkiksi lapsiaan tapaavat entiset puoliset. Käytämme opinnäytetyössämme termiä lähisuhdeväkivalta, jolla tarkoitetaan läheissuhteissa esiintyvää väkivaltaa. Lähisuhteisiin voidaan lukea laajasti ydinperheen lisäksi muut lähisukulaiset ja perheen elämään oleellisesti liittyvät ihmiset, kuten työyhteisöjen jäsenet ja naapurisuhteet. (Huhtalo, Kuhanen & Pyykkö 2003, 9).

Maailman terveysjärjestö WHO:n määritelmässä lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan kaikkea esimerkiksi parisuhteessa tapahtuvaa käyttäytymistä, joka aiheuttaa fyysistä, psyykkistä tai seksuaalista vahinkoa suhteen osapuolille. Tällaista käyttäytymistä ovat muun muassa fyysiset aggressiiviset teot, kuten lyöminen ja potkiminen sekä psyykinen väkivalta, kuten nöyryyttäminen, pelottelu ja jatkuva vähättely. WHO:n mukaan tällaisia tekoja ovat myös seksuaaliset pakottamisen muodot ja erilaiset kontrollointimuodot, kuten henkilön eristäminen perhees-

tään ja ystävistään sekä heidän liikkumisen valvominen ja tiedon tai avun saamisen rajoittaminen. (WHO 2005, 109, 111.)

2.2 Lähisuhde- ja perheväkivallan vaikutukset yksilöön ja yhteiskuntaan

Lähisuhde- ja perheväkivallalla on vaikutuksia sekä yksilölle että yhteiskunnalle. Väkivallasta aiheutuu yksilölle, perheelle ja yhteiskunnalle terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja sekä taloudellisia kustannuksia (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 12). Sosiaali- ja terveysministeriön arvion mukaan lähisuhde- ja perheväkivallasta aiheutuvat välittömät kustannukset ovat koko maan tasolla 91 miljoonaa euroa vuodessa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 14).

Lähisuhde- ja perheväkivallan kokeminen ei vaikuta ainoastaan väkivallan kohteeksi joutuneeseen uhriin, vaan koko perheeseen tai muuhun lähipiiriin. Lähisuhdeväkivaltaa kokeneissa perheissä perheenjäsenten toiminta muuttuu ajan kuluessa vastaamaan väkivaltaa käyttävän todellisuutta. Väkivallan käyttäjän tavoitteena on usein voimankäytön, pakottamisen, pelottelun, kiristämisen tai uhkailun avulla järjestelmällisesti kontrolloida muita perheenjäseniä ja pitää heitä vallassaan. (Huhtalo, Kuhanen & Pyykkö 2003, 9.) Väkivalta on pakkokeinoilla otettua valtaa. Vallankäytön kohteena oleva pakotetaan johonkin vastoin hänen omaa tahtoaan. Väkivallassa on kyse vallankäytön ongelmasta, eikä esimerkiksi vuorovaikutusongelmasta. Vallankäyttäjän tarkoituksena on muuttaa uhrilleen ominaisia ajattelu-, puhe- tai toimintatapoja vallankäyttäjän omien tavoitteiden mukaisiksi. Vallankäyttäjä pakottaa uhrin toimimaan vastoin omaa tahtoaan. Väkivallan tekijän kontrolli ja valtaa käyttävä toiminta vahvistavat uhrin kokemusta siitä, että hänen mahdollisuutensa vaikuttaa asioihinsa ja mahdollisuuteen tehdä päätöksiä rajoittuvat. (Lehtonen & Perttu 1999, 51).

Väkivalta aiheuttaa kokemuksia yhteiskunnallisesta epäoikeudenmukaisuudesta, pelkoa ja ahdistusta. Se aiheuttaa myös elämänhaluttomuutta, toimintakyvyttömyyttä, masennusta ja epätoivoa, mielenterveysongelmia, psyykkisiä häiriöitä, fyysistä kipua, fyysisiä vammoja ja sairauksia, rajoituksia vuorovaikutussuhteisiin, sosiaalista eristyneisyyttä, syrjäytymistä, taloudellista ahdinkoa, alkoholisoi-

tumista, riippuvuutta uni- ja rauhoittavista lääkeaineista, keskenmenoja ja abortteja, itsemurhayrityksiä ja itsemurhia, tappoja ja murhia. (Lehtonen & Perttu 1999, 9.)

On tärkeää ymmärtää väkivallan vaikutuksia uhrin käyttäytymiseen, koska monesti ammattiauttajat ja uhrin lähiverkosto joutuvat ihmettelemään, miksi uhri ei kykene esimerkiksi irrottautumaan väkivaltaisesta suhteesta. Väkivallan muodosta riippumatta se aiheuttaa aina uhrille henkisiä oireita. Se vaikuttaa uhrin koko persoonallisuuteen ja kokemukseen omasta olemassaolostaan. (Lehtonen & Perttu 1999, 51; Perttu 1999, 29).

Väkivallankäyttö on myös usein irrallaan väkivaltilanteista, jolloin se palvelee enemmän tekijän sisäisiä pelkoja, epävarmuutta tai turvattomuutta. Sellainen väkivalta, johon ei mitenkään voi ennalta varautua ja johon ei löydy minkäänlaisia syy-yhteyksiä, on äkillisyydessään ahdistavinta. Sattumanvaraiset ja täysin mielivaltaiset väkivallan teot lisäävät uhrien varuillaan olon pakkoa. Tekijä ja teko näyttävät ikään kuin olevan vailla logiikkaa. Tilannekohtaisilla tekemisillä ja sanomisilla on välineellinen rooli. Tekijä voi tavoitella myös vallan tuomaa turvallisuuden tunnetta. Turvattomuus on aina väkivallankäytön taustatekijä ja kuviteltu oikeuttaja. (Huhtalo ym. 2003, 9 - 10.)

Nyky-yhteiskunnassa yksikään perhe ei liene suojassa väkivallalta. Väkivallan oikeutuksia tulvii jokaisten koteihin mediaviihteen kautta. Yhteisöissä, joissa väkivalta saa elää, on paljon väkivallan oikeutuksia. Se että ulkopuoliset eivät puutu tilanteeseen, vahvistaa oikeutetun väkivallan olemassaoloa ja pakottaa alistumiseen. Seurauksena tästä on väkivallan uhrien mukautumisen pakko ja sitä myötä väkivallan ”normalisoituminen”. Ajan kuluessa väkivallan tekijän pahoittelusta ja tekojen hyvittelystä tulee myös vallankäytön välineitä, joilla perheyhteisöä painostetaan pysymään koossa. Näin väkivalta ei tule koskaan julki-seksi. (Huhtalo ym. 2003, 10; Lehtonen & Perttu 1999, 52 - 53.)

2.3 Lähisuhde- ja perheväkivallan yleisyys Suomessa

Tilastot ja kyselyt (Heiskanen & Ruuskanen 2010; Special Eurobarometer 2010.) kertovat lähisuhdeväkivallan yleisyydestä Suomessa. Lähisuhdeväkivallan yleisyyttä Suomessa on kuvattu pääasiassa kahdella tavalla: rikosilmoitusten ja kotihälytysten määrillä, sekä kansallisilla uhritutkimuksilla. Poliisin tilastot kertovat ilmitulleesta rikollisuudesta. Poliisi kohtaa lähisuhdeväkivaltaa useimmiten kotihälytysten yhteydessä. Poliisi saa valtakunnallisesti keskimäärin noin 15 000 perheväkivaltaa sisältävää hälytystehtävää vuodessa. Rikosilmoituksia perheväkivallasta tehdään kuitenkin vuosittain vain runsas 3500. Suurin osa lähisuhdeväkivallasta jää kuitenkin poliisin tilastojen ulkopuolelle, sillä arvioiden mukaan vain joka kymmenes parisuhteessaan väkivaltaa kokenut tekee vakavimmasta pahoinpitelytapauksesta ilmoituksen poliisille. Väestölukuun suhteutettuna Suomessa kuolee henkirikoksen uhreina enemmän naisia kuin muissa Euroopan maissa. Esimerkiksi vuonna 2005 kuoli henkirikoksen uhrina yhteensä 35 naista. Heistä 26 oli kuolemaan johtaneen lähisuhdeväkivallan uhri. (Kaitue, Noponen & Slåen 2007, 25 - 27).

Puolestaan Euroopan komission julkaiseman tutkimuksen mukaan naisiin kohdistuva perheväkivalta on Suomessa muita Euroopan maita yleisempää. Barometrin mukaan suomalaisten asenneilmapiiristä väkivaltaa kohtaa kertoo se, että kolmannes suomalaisista uskoo, ettei perheväkivaltaa pitäisi aina rangaista lakisääteisesti. Muista eurooppalaisista vain 12 prosenttia on samaa mieltä asiasta. (Special Eurobarometer 2010).

Parisuhdeväkivallan pitkän ajan kehityksestä on saatu tietoa kansallisesta uhritutkimuksesta. Sekä miesten että naisten kokemaa perheväkivaltaa mittaavan uhritutkimuksen mukaan perheväkivallan uhriksi on vuonna 2009 joutunut 1,7 prosenttia 18- 74-vuotiaista naisista ja 0,7 prosenttia samaan ikähaarukkaan lukeutuvista miehistä. Naisten kokema perheväkivalta on pysytellyt 2000-luvulla jokseenkin samalla tasolla, mutta vähentynyt verrattuna 1980-lukuun. Miesten kokema perheväkivalta taasen on lisääntynyt 2000-luvulla, minkä tutkijat arvioivat johtuvat siitä, että miehet ovat ruvenneet puhumaan avoimemmin kokemastaan perheväkivallasta. (Piispa 2011, 17.)

Suomessa on tehty kaksi pelkästään naisiin kohdistuvaa väkivaltaa selvittävää uhritutkimusta. Ne perustuvat suurehkoon otokseen ja keskittyvät erityisesti parisuhteissa tapahtuvaan väkivaltaan. Tutkimuksella on saatu tietoa naisten viimeisen vuoden aikana kokemasta parisuhteessa tapahtuneesta väkivallasta sekä koko parisuhteen aikana koetusta väkivallasta. Tutkimuksessa selvisi, että viimeisen vuoden aikana vajaa kymmenesosa naisista oli joutunut puolisonsa väkivallan tai uhkailun kohteeksi. Koko parisuhteen aikana puolisonsa väkivallan uhriksi oli joutunut viidesosa naisista. Vaikka nykyisessä parisuhteessa tapahtunut väkivalta on pitkän ajan kuluessa hieman vähentynyt, on entisissä parisuhteissa väkivaltaa kokeneiden naisten määrä puolestaan lisääntynyt, koska vuodesta 1997 päättäneiden parisuhteiden määrä on lisääntynyt runsaalla neljänneksellä. (Piispa 2011, 17 - 18.)

Naisten väkivaltakokemuksia kahdeksan vuoden välein selvittäneet tutkimukset ovat osoittaneet, että parisuhdeväkivalta on pysynyt suhteellisen muuttumattomana ilmiönä suomalaisessa yhteiskunnassa. Väkivallan yleisyys ei kuitenkaan yksin riitä kertomaan, kuinka vakavaa koettu väkivalta on. On tärkeää tarkastella myös, millaisia seurauksia väkivallalla on. Väkivallan seuraukset antavat myös vihjeitä siihen, millaista apua väkivaltaa kokeneet tarvitsevat. (Piispa 2006, 64 - 68.) Marraskuussa 2010 Suomessa julkaistiin pilottitutkimus miesten kokemasta väkivallasta. Aineisto koostui 1918 miehen ja 1283 naisen haastatetuista. Tutkimus ei poikkea kansainvälisistä tutkimuksista. Väkivallan kokemukset nykyisessä parisuhteessa olivat yhtä yleisiä naisilla (17 prosenttia) ja miehillä (16 prosenttia), mutta kokemukset parisuhdeväkivallan muodoista ja seurauksista erosivat miesten ja naisten välillä. Parisuhdeväkivalta aiheutti naisille yli kaksi kertaa useammin fyysisiä vammoja ja kolme kertaa useammin psyykkisiä seurauksia kuin miehille. Parisuhdeväkivalta toistui myös useammin naisilla kuin miehillä. (Heiskanen & Ruuskanen 2010, 5 - 6.)

3 Lähisuhde- ja perheväkivaltatyötä määrittävät sopimukset, suositukset ja säädökset

3.1 Kansainväliset sopimukset

Väkivaltaa voidaan tarkastella ihmisoikeuskysymyksenä ja sukupuolten välisenä tasa-arvokysymyksenä. Kansainväliset yleissopimukset sitovat laillisesti ne allekirjoittaneet ja ratifioineet valtiot. Sopimukset ja julistukset allekirjoittaneet maat ovat ilmaisseet hyväksyntänsä asiakirjan pyrkimyksille ja periaatteille. Sopimusten toteutumista valvotaan raportointimenettelyllä ja valitusmenettelyn avulla. Keskeisimmät ihmisoikeussopimukset on neuvoteltu Yhdistyneiden kansakuntien eli YK:n ja Euroopan neuvoston piirissä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 37.)Tähän alle olemme koonneet luettelomaisesti kansainvälisiä sopimuksia ja julistuksia lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemiseksi.

Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women eli CEDAW-sopimus

- kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus solmittiin vuonna 1979
- tavoitteena on edistää ihmisoikeuksien tasa-arvoista toteutumista naisten osalta. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008)

Convention on the Rights of the Child (CRC)

- Yleissopimus lapsen oikeuksista solmittiin vuonna 1989.
- sisältää lasten suojelua ja hyvinvointia koskevat vähimmäisvaatimukset.
- Sopimuksen artikla 19 velvoittaa suojelemaan lapsia kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaan lukien seksuaalisen hyväksikäytön. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008)

International Convention on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)sopimus

- Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus solmittiin vuonna 1966
- sopimus sisältää mm. työhön ja työoloihin, terveyteen, asumiseen, ravinnonsaantiin, koulutukseen ja kulttuuriin liittyviä oikeuksia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008)

YK:n keskeiset julistukset naisiin kohdistuvan väkivallan osalta

- YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeusjulistus (1948)
- YK:n julistus naisiin kohdistuvan väkivallan poistamiseksi (1993). Julistus on merkittävä mm. naisiin perheen sisällä kohdistuvan väkivallan osalta, koska se määrittelee valtion vastuuta ja suojeluelvoitteita myös yksityishenkilöihin ulottaen.
- naisten neljännen maailmankonferenssin loppuasiakirja ns. Pekingin julistus ja toimintaohjelma vuodelta 1995. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008)

WHO:n päätöslauselmia väkivaltaa vastaan

- WHA 49.25 (1996) (Väkivallan ehkäiseminen osana kansanterveyttä),
- WHA 50.19 (1997) (WHO:n väkivaltaa ja terveyttä koskevien suositusten toimeenpano),
- WHA 56/24 (2003) (WHO:n sihteeristön raportti suositusten toimeenpanosta)
- WHO/EURO/Euroopan alueen komitean päätöslauselma EUR/RC55/9, 10, 2005. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008)

Väkivallan ehkäisy Euroopan unionissa

- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2002/73/EY miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön, ammatilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen se-

kä työoloissa annetun neuvoston direktiivin 76/207/ETY muuttamisesta (uudistettu tasa-arvodirektiivi),

- Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle KOM(2006) lopull. 328. Toimet entistä turvallisemman Euroopan hyväksi,
- Neuvoston suositus vammojen ehkäisystä ja turvallisuuden edistämiseksi KOM(2006) 329 lopull. 2006/0106 (CNS),
- Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös N:o 779/2007/EY/ 20.6.2007 lapsiin, nuoriin ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemistä ja torjuntaa sekä väkivallan riskiryhmien suojelemista koskevan erityisohjelman (Daphne III-ohjelma) perustamisesta vuosiksi 2007–2013 osana perusoikeuksia ja oikeusasioiden yleisohjelmaa ,
- EU:n asiantuntijakonferenssin suositukset Wien 1998, Jyväskylä 1999,
- EU:n naisten ja miesten tasa-arvon etenemissuunnitelmassa 2006–2010 naisiin kohdistuva väkivalta on yksi pääteemoista,
- EU:n suuntaviivat ”Guidelines for the Promotion and Protection of the Rights of the Child” hyväksytty 10.12.2007. Lapsiin kohdistuva väkivalta on valittu suuntaviivojen ensimmäiseksi prioriteettialueeksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008)

Daphne-ohjelma

- Naisiin ja lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisytyötä on merkittävästi tukenut myös Euroopan komission rahoittama Daphne-ohjelma
- Daphne on lapsiin, nuoriin ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ehkäiseviä torjuntatoimenpiteitä koskeva yhteisön toimintaohjelma
- Ohjelmasta on myönnetty rahoitusta useille suomalaisille hankkeille. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008)

Euroopan neuvoston väkivallan ehkäisy

- Euroopan neuvoston ministerikomitean suositus (2002/5) jäsenvaltioille naisten suojelusta väkivallalta.
- Euroopan neuvoston 3. huippukokouksen päätös 2005 Euroopan laajuisesta naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyä koskevan kampanjan toteutuksesta.

- Euroopan neuvoston päätös lapsiin kohdistuvan väkivallan tai ruumiillisen kurituksen vastaisesta kampanjasta. Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemiseksi seksuaaliselta riistolta ja hyväksikäytöltä on hyväksytty 12.7.2007. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008)

3.2 Perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa koskeva kansallinen lainsäädäntö ja suositukset

Rikosoikeusjärjestelmä tarjoaa suojelua perheväkivallan uhreille. Perheväkivalta on lähes aina rikoslaissa määritelty rikos. Viranomaiset voivat puuttua perheväkivaltaan silloin, kun se tulee heidän tietoonsa. Akuutin väkivaltilanteen voi katkaista vain poliisi ottamalla tekijän kiinni. Perhe- tai lähisuhdeväkivaltilanteesta voi ilmoittaa poliisille kuka tahansa. Keskeisimmät perheväkivaltaan liittyvät rikostunnusmerkistöt ovat lievä pahoinpitely (RL 21:7§), pahoinpitely (RL 21:5§) ja törkeä pahoinpitely (RL 21:6§). Usein uhri tarvitsee turvatun hengähdystauon toipuakseen tapahtumasta ja pystyäkseen pohtimaan tulevaisuutta. Tekijä voidaan pidättää, vangita tai määrätä lähestymiskieltoon. Vuoden 2005 alusta lähestymiskielto on voitu antaa myös samassa asunnossa asuville osapuolille. (Niemi-Kiesiläinen & Kainulainen, 115 - 117).

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Kuntaliitto ovat laatineet lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyyn suositukset. He suosittavat kuntien ottavan suositukset sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelun ja kehittämisen työvälineeksi lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemisessä. Suositukset antavat suuntaviivat kuntien sosiaali- ja terveystalouksissa tehtävälle väkivallan ehkäisytöille. Suositusten tavoitteena on vaikuttaa siihen, että lähisuhde- ja perheväkivalta ymmärretään vakavana ongelmana, johon on puututtava niin, että väkivalta vähenee koko maassa. Sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden, päätöksentekijöiden ja henkilöstön tulee kehittää lähisuhde- ja perheväkivaltaongelmaa ehkäiseviä rakenteita ja toimintatapoja, edistää koordinoitua ja tavoitteellista yhteistyötä lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyssä kunnissa ja niiden yhteistoiminta-alueilla. Sosiaali- ja terveystalouksissa tulisi olla saatavilla ammatillisesti johdettuna ja

koordinoituna apua ja palveluja väkivaltaa kokeneille henkilöille sekä väkivaltaa käyttäville henkilöille riittävän varhain ja riittävän pitkään. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 12, 16).

4 Tuloksellisen väkivaltatyön piirteitä

Väkivaltatyöllä tarkoitetaan väkivaltatyöhön kohdennettuja perus- ja erityispalveluita. Väkivaltatyön peruspalvelut ovat pääsääntöisesti sosiaali- ja terveystoimen perustyön osana tehtävää väkivaltatyötä, johon kuuluu esimerkiksi uhrien tunnistaminen, kohtaaminen, tukeminen, lääkärinhoito sekä neuvonta ja ohjaus muihin tarvittaviin palveluihin. Väkivaltatyön erityispalveluilla tarkoitetaan nimenomaan väkivaltaan liittyviä ongelmia hoitavia palveluita. Erityispalveluiden asiakkaat voivat olla väkivallan uhreja, tekijöitä tai muita väkivallan kokijoita, kuten väkivaltatilanteissa mukana olleita lapsia. (Kyllönen-Saarnio & Nurmi 2005, 17.)

4.1 Koordinointi ja moniammatillinen yhteistyö

Koordinointi ja moniammatillinen yhteistyö nostetaan esille useassa eri teoksessa tuloksellisen väkivaltatyön teossa. Moniammatillisiksi työryhmiksi verkostoituminen koetaan hyväksi ja tulokselliseksi tavaksi toimia ja tehdä yhteistyötä. (Paavilainen & Pösö 2003, 185; Perttu 1999, 61; Ewalds 2011, 146; Lehtonen & Perttu 1999, 87).

Työryhmissä työntekijöillä on mahdollisuus saada kokonaiskuva tarvittavista palveluista ja niiden laadusta. Työntekijät voivat myös jakaa työn kuormittuvuutta, mikä puolestaan lisää työn tehokkuutta ja tuo positiivisia kokemuksia työntekijöille. Työryhmä voi vastata jonkun maantieteellisesti määritellyn alueen kehittämisestä. (Lehtonen & Perttu 1999, 87). Työryhmät eivät kuitenkaan synny ja

toimi itsestään, vaan se edellyttää viranomaisten ottavan heille kuuluvan vastuun väkivallan ehkäisyssä. Auttamistyössä tarvitaan monen eri tahon osaamista ja yhteistyötä. Koordinoitun yhteistyön edellytyksenä on, että joku ottaa vastuun ryhmän kokoamisesta ja toimii vastuuhenkilönä väkivaltatyössä. (Lehtonen & Perttu 1999, 87; Perttu 1999, 61). Kokemukset moniammatillisissa verkostoissa toimimisesta ovat osoittaneet, että yhteistyötä tehdään toimimalla erikseen, tiedottamalla toisille toimijoille ja organisaatioille omasta toiminnasta, koordinoimalla työtä ja toimimalla osana tiimiä. (Paavilainen & Pössö 2003, 185.) Yhteistyöllä pyritään estämään hajanaisuutta ja parantamaan laatua yhdistämällä monen eri toimijan tietoja, resursseja ja osaamista asiakkaan auttamiseksi. Eri toimijoilla on erilaista tietoa asiakkaasta sekä erilaiset mahdollisuudet avun tarjoamiseen. (Ewalds 2011, 149).

Koordinoitu yhteistyö on välttämätöntä väkivaltaa kokeneen asiakkaan auttamiseksi – tämän tietävät monet ammattilaiset, jotka ovat tehneet vuosia lähisuhde- ja perheväkivaltatyötä, kuvaa Helena Ewalds teoksessa Veitsen terällä – Naisuus ja parisuhdeväkivalta. Tästä huolimatta yhteistyön puute nousee esiin eri selvityksissä ja kyselyissä. Yhteistyö ei ole itsestäänselvyys: Siihen liittyy monia asioita, jotka on tiedettävä ja joiden eteen on tehtävä työtä. Ewalds kuvaa artikkelissaan ”Miten työskennellään yhdessä?” yhteistyön välttämättömyyttä ja vaikeutta. Hänen artikkelinsa perustuu hänen omiin kokemuksiin moniammatillisista ja poikkihallinnollisista yhteistyöryhmistä sekä eri tieteenaloilta koottuun tietoon. (Ewalds 2011, 146.)

Väkivalta on monimuotoinen ongelma: se nähdään yhteiskunnallisena, terveydellisenä ja kansanterveydellisenä ongelmana ja siksi siihen puuttuminen vaatii monen eri toimijan työtä. Väkivaltaa on myös lähestytty monesta eri näkökulmasta kuten sukupuolten tasa-arvon, ihmisoikeuksien sekä juridisesta näkökulmasta. Tämä lista kertoo, kuinka monelta eri alalta on saatavissa tietoa väkivallasta. Asiakkaan lähtökohdista katsoen tämä merkitsee sitä, että väkivaltaa kokenut joutuu tekemisiin monen eri viranomaisen kanssa. Se kuinka hyvin viranomaistahot tietävät toistensa toiminnasta, riippuu siitä kuinka hyvin yhteistyö on koordinoitu. Kansainvälisten suositusten mukaan esimerkiksi naisiin kohdis-

tuva väkivaltaa olisi käsiteltävä kokonaisvaltaisesti, mikä edellyttää moniammatillista yhteistyötä. (Ewalds 2011, 146 – 147.)

Kunta- ja palvelurakennemuutos on hajauttanut kunnallista palvelutarjontaa ja toiminta on monelta osin hajanainen ja pirstoutunut, ja sitä on arvosteltu puutteellisesta kokonaisnäkemystä (Ewalds 2011, 148). Toimijoille asetetaan sekä kansainvälisiä että kansallisia sitoumuksia yhteistyön tekemiseen, kuten aiemmin olemme kuvanneet. Yhteistyön oletetaan olevan ikään kuin itsestään selvyys, mutta käytännön toteutus jää usein varsin vähäiseksi. Koordinoidun moniammatillisen työn toteutumisessa on puutteita annettujen suositusten ja itse käytännön ja toteutuksen välillä. Yhtenä ongelmana väkivaltatyössä näyttää olevan se, ettei yhteistyötä tehdä järjestelmällisesti. Erilaisten hankkeiden aikana yhteistyö usein toimii, mutta jää liian harvoin vakituisesti toiminnaksi (Ewalds 2011, 148). Väkivaltatyön vastuuhenkilöitä ei ole useimmissa kunnissa vielä määritelty kansallisista suosituksista huolimatta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 19.) Monet kunnat eivät ole tehneet selvää työnjakoa eri viranomaisille eivätkä määritelleet auttamispolkua (Ewalds 2011, 148).

Useassa eri teoksessa nähdään, että väkivaltaa kokeneen auttaminen vaatii kokonaisvaltaista lähestymistapaa ja monen eri toimijan yhteistyötä (Ewalds 2011, 148; Lehtonen & Perttu 1999, 87; Perttu 1999, 61). Peruspalveluiden tarjonnassa väkivaltaongelman käsittely jää yhä valitettavasti uhrin omaaloitteisuuden varaan. Tässä on vaarana, että uhri putoaa tällöin helposti tarjolla olevien palveluiden väliin tai väkivaltaongelma jää piiloon muiden ongelmien taakse. Harva väkivallan uhri kykenee tai jaksaa itse hakea apua (Ewalds 2011, 148.) Ewaldsin (2011, 148) mukaan tilannetta vaikeuttaa edelleen se, ettei kunnissa ole paikallista palvelua, joka olisi erityisesti erikoistunut lähisuhteiden väkivaltaan.

Monet asiat ovat siis riippuvaisia monen eri toimijan toiminnasta. Ewalds (2011, 149) ottaa artikkelissaan esimerkiksi seksuaalisen väkivallan uhriksi joutuneen naisen. Terveystieteiden tutkimukset vaikuttavat merkittävästi poliisin rikostutkintaan. Hyvin suoritettu rikostutkinta on edellytys sille, että syyttäjällä on

tarpeeksi todisteita syytteen nostamiseen. Uhri tarvitsee myös tukea ja apua näissä kaikissa vaiheissa. (Ewalds 2011, 149.)

Suomessa on valtakunnallisissa suosituksissa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008) esitetty kunnille malli koordinoitun moniammatillisen yhteistyön rakentamiseen. Valtakunnallisen toimintaohjelman päätyttyä vuonna 2007 useimmissa kunnissa oli nimetty vastaava yhdyshenkilö. Valtakunnallisissa suosituksissa kuitenkin edellytetään vastuuhenkilön nimeämistä jokaiseen kuntaan.

Suomessa lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyön yhteistyöryhmiä on muodostettu 2000-luvulla. Suositukset määrittelevät poikkihallinnollisten yhteistyöryhmien muodostamista. Moniammatillisella yhteistyöryhmällä on strateginen tehtävä: tehtävänä on luoda edellytyksiä yhteistyölle, laatia kokonaissuunnitelma, tehdä yhteisiä sopimuksia ja toimintamalleja, laajentaa lähisuhdeväkivallan ehkäisy muihin laajempiin strategioihin sekä lisätä yleistä tietoa ja vastuuta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008.)

4.2 Tunnistaminen ja puheeksiottaminen

Väkivallan tunnistamisen ja väkivaltaan puuttumisen edellytys on, että väkivaltaa aletaan epäillä. Uhri ei useinkaan itse jaksaa tai kykene hakemaan apua. Lapsilla esimerkiksi ei välttämättä ole keinoja tai tukirakenteita ratkaista omaa tilannettaan, vaikka he tiedostaisivatkin kotona vallitsevan tilanteen vääristyneisyyden. Siksi esimerkiksi lasten kanssa toimivien tahojen pitää tuntea lapsen normaaliin kehitykseen kuuluvat tunnusmerkit sekä väkivallasta kertovia merkkejä ja oireita. Työntekijät eivät usein tunnista esimerkiksi lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa. Monesti työntekijät myös pelkäävät tunkeutuvansa perheen yksityisalueelle. He eivät osaa tai uskalla puuttua, he pitävät epäilyksiään liian epämääräisinä tai he eivät tunnista väkivallan merkkejä perheenjäsenissä ja heidän käytöksessään. (Paavilainen & Pössö 2003, 75, 78; Perttu 1999, 34).

Epäilyn herättyä asiaan pitää puuttua jollain keinoin. Työntekijät tarvitsevat työkaluja tunnistamisessa ja puheeksiottamisessa. Työntekijöiden tulisi aina tietää

vastuunsa ja osata ottaa huomioon väkivallan mahdollisuus, jotta asian selvittäminen mahdollistuisi. Esimerkiksi päivähoito, neuvola, terveyspalvelut ja koulu-toimi tuntuvat olevan usein kykenemättömiä tai haluttomia tunnistamaan tai puheeksiottamaan epäilemäänsä tai havaitsemaansa väkivaltaa. (Paavilainen & Pössö 2003, 79, 93, 109, 122). Kuitenkin päivähoidossa, neuvolassa, terveyskeskuksissa ja kouluissa työskentelevillä aikuisilla on käytännössä hyvät mahdollisuudet kuulla ja kuunnella lasta tai nuorta ja myös suhtautua vakavasti kuulemaansa (Paavilainen & Pössö 2003, 92, 113, 128, 131.) Aiemmin todetusti perheväkivaltaa ja siihen liittyviä asioita on erittäin vaikea ottaa puheeksi ja käsitellä. Monesti ajatellaan myös, että esimerkiksi lapset eivät puhu vaikeista kokemuksistaan. Käytännön työ on kuitenkin osoittanut, että lapset ja nuoret puhuvat yllättävän avoimesti kokemastaan väkivallasta. Peruslähtökohtana on ollut välittävä ja myönteinen suhtautuminen lasta tai nuorta kohtaan. (Paavilainen & Pössö 2003, 131.)

Esimerkiksi koulumaailmassa on opettajilla, koulukuraattorilla, terveydenhoitajalla ja muulla henkilökunnalla mahdollisuus tunnistaa ja ottaa puheeksi väkivaltaa sitä epäillessään. Selkeästä ohjeistuksesta, miten toimia perheväkivaltilanteissa, on kuitenkin hyötyä, vaikka jokainen väkivaltatapaus on ainutlaatuinen ja tarvitsee tapauskohtaista tilannearviontia. Koko henkilökunnan tiedossa oleva ohjeistus auttaa työntekijöitä toimimaan ja hoitamaan tietoonsa tullutta väkivaltatapausta eteenpäin. Yhteinen toimintamalli on tärkeä siksikin, ettei kaikilla työntekijöillä ole välttämättä tietoa siitä, kuka mitäkin asiaa hoitaa. Perheväkivallasta on siis keskusteltava, ja siitä on kysyttävä suoraan (Paavilainen & Pössö 2003, 97, 134; Perttu 1999, 35.) Puheeksiottamalla asian työntekijä esimerkiksi neuvolassa kuitenkin osoittaa, että neuvolassa voi puhua väkivallasta, että sitä ei hyväksytä ja väkivallan ongelmiin on saatavissa apua ja tukea. (Perttu 2002, 68.)

4.3 Ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen

Ennaltaehkäisyllä eli primaaripreventiolla tarkoitetaan toimia, jotka kohdistuvat väkivallan uhkaan ennen todellisen vaaran tai riskitekijän läsnäoloa tai esiinty-

mistä. Varhaisella puuttumisella eli sekundaaripreventiolla tarkoitetaan puolestaan toimintaan, jolla pyritään välittömästi puuttumaan väkivaltaan ja estämään sen kumuloitumista ja vakavampia seurauksia. (Hulkko 2011, 102.) Kumuloitumisella tarkoitamme tässä yhteydessä väkivallan kertautumista.

Sekundaaripreventiot voi määritellä parisuhdeväkivallan kontekstissa melko pitkälti varhaisen puuttumisen prosessin kautta:

1. reagointi,
2. tunnistaminen, puheeksi ottaminen,
3. tilanteen kartoitus ja
4. jatkotoimet eli sopivan avun piiriin ohjaaminen. (Hulkko 2011, 102.)

Varhaisen puuttumisen prosessia voidaan tarkastella myös siihen kuuluvien keskeisten kysymysten kautta:

- a. kuka reagoi (tunnistaa, ottaa puheeksi, kartoittaa, ohjaa, hoitaa),
- b. miten reagoidaan (tunnistetaan, otetaan puheeksi, kartoitetaan, ohjataan, hoidetaan) ja
- c. mitä reagointi on (tunnistamista, puheeksi ottamista, kartoittamista, ohjaamista, hoitamista). (Hulkko 2011, 102.)

Myös primaariprevention kohdalla on olennaista, miten itse asiassa edistetään, ehkäistään ja ylläpidetään. Ennaltaehkäisyssä tärkeää on:

1. riski- ja suojaavien tekijöiden määrittely,
2. vaikuttavien menetelmien käyttäminen ja
3. tehokkuuden ja vaikuttavuuden arviointi. (Hulkko 2011, 104.)

4.4 Työntekijän ammatillisuuden tukeminen

Väkivallan kohtaaminen on usein työntekijälle emotionaalisesti kuormittavaa. Työssään työntekijä kohtaa uhrien ja väkivallan tekijöiden tunteiden, asenteiden ja käyttäytymismallien painolastia. Auttaja eläytyy autettavan tunteisiin ja tuntee ne itse. (Lehtonen & Perttu 1999, 122; Ewalds 2011, 155; Paavilainen & Pössö 2003, 225.) Viime vuosikymmeninä on alettu kiinnittämään enemmän huomiota väkivaltatyötä tekevien jaksamiseen. Erityisesti uhrien kanssa työskentelevien on todettu kärsivän erilaisista oireista, joita on kuvattu esimerkiksi sijaistrauma-

tisoitumisen, stressin ja työuupumuksen käsitteillä. Auttamistyö vaatii empaattista asennoitumista työntekijältä, mutta työntekijän empatia ja väkivaltakokemusten kuunteleminen voivat aiheuttaa sijaistraumatisoitumista. (Hannus 2011, 217, 218; Reijonen ym. 2008, 50, 51.)

Sijaistraumatisoitumisen prosessi alkaa usein huomaamatta. Liiallinen toisen ihmisen väkivallalle altistumisen empaattinen seuraaminen voi traumatisoida. Työntekijän ote elämästä voi alkaa herpaantua ja pienet arkiset asiat voivat alkaa tuntua merkityksettömiltä. (Reijonen ym. 2008, 51, 52). Auttajan on tärkeää tunnistaa työn aiheuttamat tunteet. Jos työntekijä ei tunnista tunteita tai hänellä ei ole mahdollisuutta käsitellä niitä, tilanne johtaa puolustautumiseen. Työntekijä saattaa esimerkiksi alkaa kieltää väkivallan vakavuuden ja sen seuraukset uhrille. Hän saattaa myös löytää väkivallalle niin sanotusti järkeviä syitä eli hän järkeistää väkivallan. Tällöin työntekijän vaarana on menettää ammatillinen ote työhön. (Lehtonen & Perttu 1999, 122; Ewalds 2011, 155; Reijonen ym. 2008, 51, 52.)

Auttamistyössä olevalle on luonnollista tuntea esimerkiksi voimattomuutta, raihoa tai pelkoa. Vallankäyttö kohdistuu uhuriin, mutta myös auttamisjärjestelmään ja yksittäisiin auttajiin. Riittävän ammattitaidon ja kokemusten saaminen vie aikaa. Esimerkiksi terveyskeskuksissa toimivien työntekijöiden on saatava erityistä väkivaltakoulutusta ymmärtääkseen väkivaltailmiötä ja tarvittavat työmenetelmät. Myös työnohjaus on ajoittain tärkeää henkisesti kuormittavassa ja itseenäisessä työssä. On tärkeää, että työntekijä säilyy inhimillisenä ja lujana, eikä muutu kovaksi ja välinpitämättömäksi työntekijäksi. (Paavilainen & Pössö 2003, 225–226.) Työntekijöiden ammatillisuutta tukisi varmasti myös se, että työntekijät saivat jo peruskoulutuksessaan valmiudet kohdata perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa. Esimerkiksi Porvoon ”Mitta Täysi – Mättet Rågat” –projektin yhteydessä ammattikorkeakoulu Laurean Porvoon –instituutissa projektiin osallistumisen johdosta otettiin käyttöön opetuspaketti, jonka ansiosta tulevat terveydenhoitajat saivat paremmat valmiudet perhe- ja lähisuhdeväkivallan osapuolien ymmärtämiseen ja auttamiseen. (Paavilainen & Pössö 2003, 226.)

Työntekijän ammatillisuutta tukee myös myönteinen palaute, rohkaisu ja huomion kiinnittäminen pieniin onnistumisiin. Tämä on mahdollista työyhteisöissä, joissa voidaan jakaa tunteita ja asioita avoimesti. Työntekijän on myös hyvä oppia rajaamaan vastuutaan ja hyväksyä auttamisen esteitä, hylkäämättä kuitenkaan autettavaa. Edellä mainitsemamme moniammatillinen verkostoituminen, konsultaatioavun saaminen, koulutus ja työnohjaus ovat myös keinoja pysyä lämpimänä ja ammatillisena työntekijänä haastavia asioita kohdatessa. (Lehtonen & Perttu 1999, 123; Hannus 2011, 221–223.)

4.5 Tarvittavat perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön palvelut

Sosiaali- ja terveysministeriön ja Kuntaliiton laatimissa lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suosituksissa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008) määritellään myös tarvittavat palvelut liittyen perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan. Ennaltaehkäisevät palvelut ovat osa toimivaa palvelukokonaisuutta ja erityisesti lapsia ja nuoria koskien on tärkeää kehittää ennalta ehkäisevää väkivaltatyötä. Suositusten mukaan lasten ja nuorten tulisi saada jo varhain elämäntaito- ja asennekasvatusta väkivallattomaan käyttäytymiseen. Tähän liittyy muun muassa opettamista ja kertomista lapsille heidän omista oikeuksistaan, turvallisuuden tunnetta, taitoja lapsille omien keinojen kartoittamiseen, tietoa omista seksuaalioikeuksistaan ja seksuaalikehityksestä, tietoa kaltoinkohtelusta ja sen kohteeksi joutumisen riskeistä sekä toimintaohjeita ongelmatilanteisiin. Väkivallattomaan kasvatukseen tulisi sisällyttää yksilön koskemattomuuden ymmärtämiseen ja itsesuojeluun tähtäävien tietojen ja ns. turvataitojen opetusta. Tätä turvataitokasvatusta voidaan opettaa äitiys- ja lastenneuvoloissa, varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa Turvataitokasvatuksessa olisi olennaista, että kasvatusta on koordinoitua, ja että se aloitetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja että se toistuisi eri aikuisten taholta lapsen arjessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 22–23.)

Suosituksien mukaan kunnissa on oltava väkivaltatyönmalli, joka tarjoaa väkivallan uhreille matalankynnyksen palveluita, akuuttipalveluita, pitkäaikaista tukea ja terapiaa. Kunnissa tai niiden yhteistoiminta-alueilla tulisi olla saatavilla

asianmukaisia ja ammatillisesti ohjattuja turvakotipalveluja. Toimintamallit akuutteihin tilanteisiin varmistavat, että eri viranomaistahojen yhteistyö ja tiedon kulku toimii. Suosituksen vaativat myös, että alaikäisille uhrille on aina järjestettävä lastensuojelullinen ja psykiatrinen arviointi. Uhrin psykososiaalisen tuki on järjestettävä ja hänelle on annettava myös kirjalliset ohjeet väkivallasta selviytymisen tueksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 23–24.)

Väkivallan ehkäisemiseen erikoistuneet palvelut kuuluvat myös kuntien huolehdittaviin palveluihin. Väkivallan uhrin ja tekijän ei saa useinkaan tarvitsemaan apua palveluiden hajanaisuudesta johtuen. Tästä syystä olisi tärkeää järjestää palvelut siten, että väkivallan kaikki osapuolet voivat päästä suoraan väkivallan ehkäisytyöhön erikoistuneeseen palveluun. Palvelussa tulisi varmistaa palveluketjun saumattomuus ja toimivuus: kokonaisvaltainen tilannearvio uhrin ja tekijän turvallisuudesta, avun ja tuen tarpeesta helpottaisi avun vastaanottamista toimijan koordinoitessa hänen tarvitsemansa palvelut. Suositusten mukaan kunnassa tai laajemmalla alueella tulisi järjestää asiantuntevaa pitkäkestoista tukea ja yksilö- tai ryhmämuotoista terapiaa väkivallasta traumatisoituneille uhreille. Myös seksuaalisen väkivallan aiheuttamista kroonisista oireista kärsivien tulisi päästä psykiatriseen konsultaatioon ja terapiaan. Apua tulisi olla tarjolla nopeasti. Myös maaahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen erityistarpeet tulisi ottaa huomioon palveluja ja tukea järjestettäessä. (Sosiaaliterveysministeriö 2008, 24–25.)

Väkivaltaa kokevien lasten ja nuorten palvelut, lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan ehkäisy ja varhainen puuttuminen sekä palvelujen turvaaminen on yhtenä sosiaali- ja terveydenhuollon painoalueena. Kunnissa tulisi luoda toimintamallit ja toimivat käytännöt, joilla pystytään puuttumaan varhain lapsiin ja nuoriin kohdistuvaan väkivaltaan sekä hoitamaan väkivallasta aiheutuneita ongelmia. Sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöiden tulisi tiedostaa ja tunnistaa lapsiin kohdistuvan väkivallan riskitekijät ja tuntomerkit. Työntekijöiden tulisi puuttua lastensuojelulain määräämällä tavalla tarpeeksi varhaisessa vaiheessa perheen tilanteeseen, jos siinä ilmenee väkivaltaisuutta tai sen epäilystä. Vuoden 2008 alusta voimaan tullut lastensuojelulaki (15 §) velvoittaa, että lapset ja nuoret saavat kiireellisesti akuuttia apua, kriisiapua ja tarpeeksi pitkäkestoista

hoitoa. Myös poliisin tulisi kotihälytysten yhteydessä varmistaa lasten ja nuorten turvallisuus sekä toimittava lastensuojelulain mukaisesti. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 25, 26.)

Eri ihmisryhmien huomioiminen on tärkeää palvelutarjonnassa. Esimerkiksi väkivaltaa kokevien vanhusten, vammaisten ja kehitysvammaisten tarvitsemia palveluja tulisi suositusten mukaan kehittää ja niiden saatavuutta parantaa. Sosiaali- ja terveyspalveluissa tulisi tunnistaa vanhusten, vammaisten ja kehitysvammaisten henkilöiden elämäntilanteisiin liittyvät väkivallan riskit ja puuttua näihin tilanteisiin tarpeeksi ajoissa. Myös näiden ihmisryhmien kohdalla tulisi luoda selkeät ja yhtenäiset toimintamallit väkivallan tunnistamiseen ja ehkäisemiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 26.)

Apua tulee järjestää myös väkivallan käyttäjille. Väkivaltaa käyttäviä henkilöitä tulee tukea ottamaan vastuu teoistaan ja auttaa lopettamaan väkivaltainen käyttäytyminen. Väkivaltaa käyttäville henkilöille tulisi lisätä mahdollisuuksia saada pitkäkestoista apua, tukea ja hoitoa väkivaltaisen käyttäytymisensä lopettamiseksi. Viranomaisten tulee kannustaa ja ohjata heitä hakemaan apua väkivaltaongelmaansa. Eri palvelutahojen kykyä tunnistaa asiakkaan tai potilaan väkivaltaisuus sekä puheeksi ottamisen menetelmiä tulisi kehittää. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 27.)

5 Väkivaltatyön toimintamalleja Suomessa ja ulkomailla

Väkivaltatyön palvelujärjestelmä voidaan Nyqvistin mukaan jakaa psykososiaalisiin palveluihin, terveydenhuollon palveluihin ja oikeudellisiin interventioihin (2001, 154). Psykososiaaliset palvelut muodostavat suurimman auttamissektorin käsittäen kunnan sosiaalitoimen ja lastensuojelun, perheneuvolat, turvakoti-palvelut, kirkon perheasiainneuvottelukeskukset, päihdehuollon erityispalvelut sekä muut yksilö-, perhe- ja ryhmätyöpalvelut. Tässä luvussa esittelemme joitakin Suomessa ja ulkomailla käytettäviä perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön toimintamalleja. Suomessa käytettävistä toimintamalleista esittelemme Joensuussakin

toimivat Sosiaalipäivystyksen, Kriisikeskuksen, Ensi- ja turvakodin sekä siellä tehtävän Jussityön, Viola – väkivallasta vapaaksi ry:n ja RIKU – Rikosuhripäivystyksen toimintamalleja, koska haastattelimme näiden tahojen edustajia tähän opinnäytetyöhön. Näiden lisäksi esittelemme Porvoon Mitta täysi – Måttet Rågat -toimintamallia esimerkkinä lähisuhde- ja perheväkivaltatyötä kehittäneenä toimintamallina. Ulkomaisista malleista esittelemme Yhdysvalloissa kehitetyn vihanhallintaan perustuvan Duluthin mallin sekä Ruotsalaisen Trappan- mallin eli Porrass-mallin ja Norjalaisen Alternativ to Violence- klinikan toimintamallia.

5.1 Esimerkkejä toimintamalleista Suomessa

Kuntien sosiaaliviranomaiset ovat laatineet normaaliajan häiriö- ja hätätilanteita varten valmiussuunnitelmat, joiden mukaan erilaiset ensihuollolliset ja psykososiaaliset tukipalvelut on järjestetty. Sosiaalipäivystys vastaa Suomessa kiireelliseen sosiaaliseen avuntarpeeseen kaikkina vuorokauden aikoina ja viikonpäivinä. Esimerkiksi vaara- ja uhkatilanteissa sekä onnettomuuksissa ihmiset voivat tarvita sosiaalipalveluja kiireellisesti. Sosiaalipäivystyksen välitön apu on maksutonta asiakkaille. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013.)

Joensuun kriisikeskus on Pohjois-Karjalan mielenterveysseura kriisityön tukena ry:n ylläpitämää toimintaa, joka palvelee erilaisiin kriiseihin joutuneita asiakkaita julkisten palvelujen verkostoa täydentäen. Kriisikeskus tarjoaa puhelinauttamista sekä ajanvarauksella toimivaa kriisivastaanottoa. Lyhytkestoinen kriisiapu on asiakkaille maksutonta ja halutessaan asiakas voi saada palveluja myös nimettömänä. (Pohjois-Karjalan mielenterveysseura kriisityön tukena ry.)

Ensi- ja turvakodit tarjoavat apua ja tukea perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan. Ensi- ja turvakotien liiton turvakotien ja väkivaltatyön avopalvelujen tavoitteena on väkivaltakierteen katkaiseminen, sen seurausten hoitaminen sekä väkivallan ennaltaehkäiseminen. Avopalvelut tarjoavat tarpeen mukaan pitkäaikaistakin tukea perheväkivallan aiheuttamaan kriisitilanteeseen ja tilanteen ratkaisemiseen. Avopalvelu toimii puhelinneuvontana, ajanvaraukseen perustuvana väkivaltatyön ammattilaisen keskusteluapuna, ohjattuina vertaisryhminä tai

esimerkiksi tuettuna asumisena. Ensi- ja turvakotien tavoitteena on auttaa väkivallan kaikkia osapuolia. Ensisijaista kuitenkin on väkivallan kokijan ja lasten turvallisuus ja väkivallan loppuminen. Turvakoti on tarkoitettu perhe- tai lähisuhdeväkivallan uhreille tai sen uhkaa kokeneille, jotka tarvitsevat tukea väkivallasta selviämiseen sekä väliaikaiseen asuinpaikkaan. Turvakotiin voi soittaa tai tulla yksin tai lasten kanssa vuorokauden ympäri. Turvakoti tarjoaa keskusteluapua ja neuvontaa perheväkivaltaan liittyvissä asioissa. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2013.)

Muun muassa turvakotien yhteydessä toteutettava Jussi-työ on aloittanut Suomessa Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamana nelivuotisena projektina vuonna 1994. Projektissa olivat mukana neljän kaupungin Helsingin, Vantaan, Lahden ja Turun turvakotiyhdistykset, joiden toimintaan miesten väkivaltatyö liitettiin. (Säävälä & Nyqvist 2006, 42.) Myöhemmin toimintaa on käynnistetty Jussi-työnä myös neljässä muussa kaupungissa Oulussa, Porissa, Mikkelissä ja Lappeenrannassa. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2013.) Projektin keskeisenä ajatuksena oli integroida miesten auttamistyö naisten ja lasten auttamiseen keskittyneeseen turvakotityöhön siten, että kaikki osapuolet saisivat apua. Perheväkivalta nähdään moniulotteisena ilmiönä. On siis perusteltua, että se olisi hyvin vaikeasti hahmotettavissa ilman käsitystä eri osapuolten näkökulmista asiaan (Säävälä & Nyqvist 2006, 42.) Jussityö on kriisiapua, neuvontaa, ohjausta ja terapeutista keskusteluapua. Jussi-työn tavoitteena on tukea ja auttaa miehiä löytämään väkivallattomia keinoja ratkaista ongelmia, sekä auttaa miehiä elämään turvallisesti itsensä ja läheistensä kanssa. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2013.)

Violan päätoiminta puolestaan on keskittynyt väkivaltatyötä koskevan osaamiskeskuksen toiminnan kehittämiseen ja tuottamiseen. Yhdistys tarjoaa neuvontaa, ohjausta sekä terapeutista apua yksilölle, perheille ja ryhmille sekä koulutusta ja työnohjausta sosiaali- ja terveydenhuollolle sekä kasvatus- ja opetus-toimelle. Violan toiminnan tavoitteena on vaikuttaa väkivallan vastaiseen asenneilmapiiriin, ehkäistä ja lieventää lähisuhteissa ja yhteisöissä ilmenevää väkivaltaa sekä tarjota väkivaltaisissa olosuhteissa eläville tukea ongelmakierteen katkaisuun. Yhdistyksen tavoitteena on myös kehittää ja luoda palveluja lasten-

suojelun tarpeisiin niin kunta kuin seutukunta tasolla. Violan toiminta on yksilötyötä lasten, naisten ja miesten kanssa, ryhmätoimintaa lapsille, naisille ja miehille sekä alueelliset konsultaatiot toiminnasta, konsultaatio ja koulutus lähisuhdeväkivaltatyössä Etelä-Savon alueella. Toiminta on myös työnohjausta, lähisuhdeväkivaltaan liittyvän aineiston esiin tuomista tiedotusvälineissä sekä osallistuminen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja keskusteluun. Viola osallistuu myös tiedon tuottamiseen lähisuhdeväkivallasta ilmiönä sekä uusien palvelumallien ja työmenetelmien kehittämiseen asiakkaiden ja työntekijöiden käyttöön. Yhdistyksen toimintaa ovat myös kehittämishankkeet sukupuolten tasa-arvon lisäämiseksi, uusien työmenetelmien kehittäminen harvaan asuttujen seutujen lastensuojeluun sekä miehien tukeminen heidän elämänsä ongelmakohdissa. (Ensi- ja turvakotien liitto 2013.)

Rikosuhripäivystyksen eli RIKUn toiminnasta vastaavat yhteistyössä Ensi- ja turvakotien liitto, Suomen Mielenterveysseura, Suomen Punainen Risti, Suomen Setlementtiliitto, Mannerheimin lastensuojeluliitto, Naisasialiitto Unioni ja Kirkkohallitus. Rikosuhripäivystyksen toimintaa ylläpitää keskustoimisto, seitsemän aluetoimistoa, 26 paikallista palvelupistettä, noin 30 palkattua työntekijää ja noin 300 koulutettua vapaaehtoistyöntekijää. RIKUn toiminnan merkittävimmät rahoittajat ovat Raha-automaattiyhdistys (RAY) ja valtio. (RIKU 2013.) Rikosuhripäivystyksen tehtävänä on parantaa rikoksen uhrin, hänen läheisensä ja rikosasian todistajan asemaa vaikuttamalla ja tuottamalla tukipalveluita. Rikosuhripäivystys voi auttaa rikoksen uhria tai jos henkilö epäilee joutuneensa rikoksen uhriksi. Se voi auttaa myös rikosasian todistajaa tai silloin jos henkilö tarvitsee rikokseen liittyviä neuvoja tai keskusteluapua. Rikosuhripäivystykseen voi ottaa yhteyttä puhelimitse tai verkossa. Rikosuhripäivystykseen voi sopia myös henkilökohtaisen tapaamisajan lähimpään palvelupisteeseen. RIKU mahdollistaa myös luottamuksellisen keskustelun nimettömänä. RIKU:n tukipalvelut perustuvat ammatillisesti ohjattuun vapaaehtoistoimintaan. (Rikosuhripäivystys 2013.)

5.2 Porvoon "Mitta Täysi – Måttet Rågat"

Porvoossa puolestaan toteutettiin vuosina 1999–2002 naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyhanke "Mitta Täysi – Måttet Rågat", jonka alkaessa 1999 todettiin, että muutokset palvelujärjestelmässä ovat välttämättömiä. Hanke lähti liikkeelle työntekijöiden tarpeesta kehittää omaa ammatillista osaamista parisuhdeväkivaltaa kohdattaessa. Moni sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijä koki avuttomuutta kohdatessaan parisuhdeväkivallan uhrin. Työntekijöillä ei ollut rohkeutta ottaa asiaa puheeksi asiakkaan kanssa. Eikä sellaisia palveluita ollut tarjolla, joihin uhrin olisi voinut ohjata. Yhteisen väkivaltatyön mallin puute vesitti hyvätkin auttamisyrietykset. (Paavilainen & Pösö 2003, 211.)

Hankkeeseen lähdettiin Porvoossa laajasti mukaan. Lähestymistapa oli moniammatillinen ja monisektorinen. Siihen osallistuivat kaupungin sosiaali- ja terveystoimi, nuorisotoimi ja koulutoimi, Porvoon sairaala, seurakunnat, perheasian neuvottelukeskus, poliisi- ja syyttäjälaitos, oikeusaputoimisto ja Laurea-ammattikorkeakoulu. Hankkeen tavoitteena oli lisätä moniammatillisella koulutuksella pari- ja lähisuhdeväkivallan kohtaavien viranomaisten valmiuksia ennalta ehkäistä, tunnistaa, puuttua ja antaa tukea väkivallan kaikille osapuolille: väkivallan kokijoille ja näkijöille sekä ohjata tekijöitä saamaan apua. Tavoitteena oli myös kehittää tarkoituksenmukaisia palveluja väkivallan eri osapuolille sekä synnyttää avointa keskustelua väkivallan syistä ja keinoista sekä lisätä yleistä tietoisuutta pari- ja lähisuhdeväkivallasta yhteistyössä paikallisten tiedotusvälineiden kanssa. Lisäksi hankkeen tarkoituksena oli omaksua verkostomainen työskentelytapa eri organisaatioiden välillä. (Paavilainen & Pösö 2003, 212, 213.)

Projekti tuotti lyhyessä ajassa tuloksia. Paikallisia koulutustilaisuuksia järjestettiin hankkeen aikana yli 20 ja niihin osallistui yli 1000 henkilöä. Yhteisen koulutuksen tavoitteena oli luoda yhteinen tietopohja pari- ja lähisuhdeväkivallasta ja yhteinen ymmärrys väkivaltailmiöstä sekä yhteinen suunta ehkäisytyössä. Koulutuksen tavoitteena on myös ollut sektorirajoja ylittävän yhteistyön kehittäminen. Eri organisaatiot ovat luoneet hankkeen tuloksena omat toimintamallinsa pari- ja lähisuhdeväkivallan kohtaamiseen ja tutustuneet toistensa tapoihin ja

mahdollisuuksiin toimia sen osapuolien auttamiseksi. Esimerkiksi päiväkodit ja neuvolat ovat laatineet omat toimintamallinsa, miten kohdata ja toimia kun epäillä lapsen kohdistuvaa tai lapsen näkemää kotona tapahtuvaa väkivaltaa. (Paavilainen & Pösö 2003, 213 - 214.)

Hankkeen aikana luodun toimintamallin osat esimerkiksi neuvolatyössä ovat haastattelu neuvolassa, vaaran arviointi, tarve ohjaukseen ja neuvontaan, turvasuunnitelman tarve, turvakodin tarve, lääkäritarkastuksen tarve, rikosilmoituksen tarve, alaikäisten lapsien havaitseminen perheessä, oikeusaputoimiston tarve, perheasiain neuvottelukeskus, päihdeongelmien selvitys, psykoterapian tarve, asiakkaan tietojen käyttö asiakasta ohjatessa muihin palveluihin sekä seuraavan tapaamisen sopiminen. Perheasiain neuvottelukeskuksen koordinoimaa toimintaa ovat yksilökäyntien lisäksi naisten avoin- ja kiinteä ryhmä, ryhmä seksuaalista väkivaltaa kokeneille ja väkivaltaa kokeneiden lasten ryhmät sekä avoin keskusteluryhmä miehille, jotka haluavat lopettaa väkivaltaisen käyttäytymisensä. Esimerkiksi neuvolan työntekijä voi ohjata mallin mukaisesti asiakkaita tarvittaessa edellä mainittuihin palveluihin. (Paavilainen & Pösö 2003, 214 - 223.)

Mitta Täysi – Måttet Rågat -projektin tavoitteena oli toiminnan muuttaminen paremmin vastaamaan lähisuhdeväkivallan eri osapuolien tarpeisiin. Hankkeen jälkeen Porvoossa toiminnan jatkumisen ja kehittämisen turvaa kaupunginhallituksen päätös eri asiantuntijoista kootusta väkivaltatyöryhmän perustamisesta. Työryhmän tehtävänä on pari- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintaohjelman laatiminen ja toteutuksen seuranta, kohdennettujen palvelujen kehittäminen, yhteistyön koordinointi, alan koulutuksen järjestäminen ammattihenkilöstölle, tiedotuksesta huolehtiminen sekä asiantuntija-avun tarjoaminen organisaatioille sekä nollatoleranssi, jolloin yksikin lyönti on liikaa. (Paavilainen & Pösö 2003, 224.)

5.3 Ruotsin resurssikeskus-malli ja Porras-työskentelymentelmä

Ruotsissa useammassa kaupungissa toimiva Resurscentrum (suom. Resurssikeskus) työskentelee naisiin kohdistuvan väkivallan ennaltaehkäisemiseksi ja

väkivaltaa lähisuhteissaan kohdanneiden naisten auttamiseksi pois väkivaltaisista elinoloista sekä tekee jatkuvaa kehitystyötä. Resurssikeskuksen palveluihin kuuluu asumisyksiköt, turvattu asuminen, tukikeskustelut, strukturoidut keskustelut, yhteyshenkilö, tuki oikeusprosessissa ja tukea käytännön asioissa ja muiden viranomaisten kanssa asioidessa. Resurssikeskuksessa tehtävässä miestyössä työskennellään väkivaltaa käyttäneiden miesten kanssa. Miehet tulevat asiakkaaksi kolmea kautta: lähisuhdeväkivallan uhriksi joutuneen naisen tullessa asiakkaaksi, lasten ja nuorten kanssa tehtävän sosiaalityön kautta tai mies hakeutuu itse asiakkaaksi. Miehen hakeutuessa asiakkaaksi itse, otetaan yhteyttä myös väkivallan kohteena olleeseen naiseen. Miehellä tarjotaan keskusteluapua, jolla tähdätään väkivaltaisen käyttäytymisen loppumiseen. Työn lähtökohdaksi on aina naisen turvallisuuden ensisijaisuus. (våld i nära relationer.se)

Trappan –modellen eli Porras–malli on puolestaan työskentelymenetelmä, jota voidaan käyttää tavattaessa perheväkivallan keskellä eläneitä lapsia. Porrasmalli tuli Suomeen vuonna 2010 ja sai ammattilaisten suuren kiinnostuksen. Ami Arnell ja Inger Ekblom loivat 1990-luvun lopulla osana Pelastakaa Lapset ry:n hanketta keskustelumallin, miten ammattilainen voi puhua perheväkivaltaa kokeneille lapsille. Hankkeesta syntyi käsikirja, joka ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1999. Kehityskeskusteluiden tarkoituksena on, että lapsella on mahdollisuus puheeksi sanoa kokemuksiaan. Keskusteluissa halutaan aina mahdollistaa lapselle myös se näkemys, että väkivalta ei ole koskaan lapsen vika. (Folkhälsan 2013.) Portaikko-keskustelu koostuu kolmesta vaiheesta: yhteyttä, jälleensuhteuttaminen ja tieto. Portaikko-keskustelu on lyhyt tuki keskustelu. Näiden lisäksi kolme vaihetta myös ennen ja jälkeen keskustelu lapsen vanhempien kanssa. Lapsensa kanssa keskustelut ovat jatkuvia. Ne on sovitettu lapsen ikään ja kehitystasoon. Lähestymistapa on psykososiaalinen kun otetaan huomioon sekä lapsen sisäiset ja ulkoiset olosuhteet. Keskustelut eivät ole tutkimuksellisia tai hoidollisia, mutta niiden avulla pyritään vähitellen saamaan lapsi sanoittamaan kokemuksiaan. Ennen porrasmallin keskustelujen käynnistymistä lapsi turvataan väkivallan riskiltä. Ruotsissa Porrasmallia on arvioitu sekä erikseen että osana suurempaa kansallista arviointia. Porrasmallia ja monia muita väkivaltaa kokeneille lapsille suunnattuna tukimuotoja verrattaessa on havaittu,

että Portaikko-keskusteluja käyneet lapset ovat alkaneet voimaan paremmin. (Folkhälsan 2013.)

5.4 Muita ulkomaisia toimintamalleja

Miesten auttamista ja hoito-ohjelmia on kehitetty ulkomailla jo pitkään. Yhdysvalloissa ja Kanadassa miesten hoito-ohjelmia on kehitetty jo noin kahdenkymmenen vuoden ajan. Hoito-ohjelmiin miehet tulevat joko oikeuden määräyksellä tai itse vapaaehtoisesti. Hoito-ohjelmien välillä on eroa niiden teoreettisissa lähtökohdissa. Väkivaltaa lähisuhteissaan käyttävien miesten käytöstä on selitetty muun muassa miehen tunne-elämän ongelmilla, jotka ajavat hänet käyttäytymään väkivaltaisesti läheisiään kohtaan. Tällaisessa lähestymistavassa mies nähdään haavoittuneena yksilönä ja ongelmaksi saattaakin muodostua, että miehet alkavat vähätellä väkivaltaista käytöstään. (Lehtonen & Perttu 1999, 110.)

Useimmiten nykypäivänä väkivaltaisten miesten hoito-ohjelmat perustuvat kognitiivisiin ja käyttäytymistä sääteleviin terapiamalleihin. Näiden hoito-ohjelmien kulmakiviä ovat vihanhallintakyvyn parantaminen ja sen terve suuntaaminen, stressin sietokyvyn parantaminen sekä ns. reilun pelin sääntöjen opettaminen. Monet miesten hoito-ohjelmien asiantuntijat kuitenkin pitävät vihan hallintaan perustuvia ohjelmia jopa vaarallisina, koska myös vihaa voidaan käyttää oikeutuksena väkivallalle. Ohjelmat jättävät huomiotta väkivallan perimmäiset keskeiset tekijät: Vallan ja kontrollin. Väkivallan käyttäminen ei siis perustu vihaan. Yhdysvalloissa esimerkiksi vihan hallintaan perustuvista ohjelmista ollaan siirtymässä lähestymistapaan, jossa väkivaltaa tarkastellaan sukupuolisuhteiden, naisten alistamisen näkökulmasta ja miesten ja naisten epätasa-arvon näkökohdista. Ensimmäisiä tällaisia hoito-ohjelmia kehitettiin Yhdysvalloissa, joka on niin kutsuttu Duluth´n malli. (Lehtonen & Perttu 1999, 110, 111.)

Yhdysvalloissa Duluth´ssa 1980-luvulla kehitettiin ohjelma, jossa on keskeistä vallan ja kontrollin tunnistaminen sen kaikissa muodoissaan ja näihin perustuvan käyttäytymisen muuttaminen. Mallissa olennaista on sen kokonaisvaltai-

suus: se ei perustu pelkästään fyysisen väkivallan lopettamiseen, vaan se pyrkii kokonaisvaltaisesti käytöksen muuttamiseen. Vallan ja kontrollin tunnistamiseen perustuvissa hoito-ohjelmissa mies pyritään vastuuttamaan omasta käytöksestään ja valinnoistaan. Duluth´n malliin perustuvissa hoito-ohjelmissa käydään läpi ”Valta ja kontrolli” –ympyrän avulla miesten käyttämiä väkivallan muotoja. Myös miesten käsityksiä esimerkiksi seksistä, miehen ja naisen rooleista, oikeuksista ja suhteesta, käydään läpi. Valta ja kontrolli –näkökulmaan perustuvissa hoito-ohjelmissa miehet käsittelevät myös yksityiskohtaisesti käyttämänsä väkivallan vaikutuksia läheisiinsä. Tavoitteena on myös se, että miehet ottavat vastuuta perheensä turvallisuudesta ja suunnittelevat tapoja välttää väkivaltaista käytöstä. (Lehtonen & Perttu 1999, 111.)

Norjan Alternativ to Violence – (ATV) klinikalla on kehitetty oma lähestymistapa väkivallan käsittelyyn. Lähestymistavassa väkivaltaan puututaan aktiivisesti. töskentelyssä keskitytään koko ajan väkivaltaan ja väkivaltatapahtumat käydään miehen kanssa läpi yksityiskohtaisesti. Klinikkan hoito-ohjelmiin miehet haakeutuvat enimmäkseen vapaaehtoisesti ja klinikalla saadaan usein positiivisia tuloksia. Miehistä jopa noin 40 % keskeyttää hoito-ohjelman, mutta ohjelman läpikäyneistä miehistä noin 90% lopettaa väkivallan. (Lehtonen & Perttu 1999, 113.)

6 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuksen toteutus

6.1 Tutkimusidea ja prosessin käynnistyminen

Saimme tutkimusidean toimeksiantona Joensuun kaupungin sosiaalipalveluiden lastensuojelun yksiköltä. Tutkimustehtävänä oli selvittää Joensuussa tehtävän lähisuhde- ja perheväkivaltatyön tilannetta paikallisten lähisuhde- ja perheväkivaltatyön toimijoiden arvioimana. Tietoa haluttiin lähisuhde- ja perheväkivaltatyön vahvuuksista, ongelmakohtista ja työntekijöiden arvioimista ratkaisumah-

dollisuuksista paikallisessa väkivaltatyössä ilmeneviin puutteisiin. Lisäksi työntekijöiltä haluttiin kuulla heidän arvionsa Ruotsin resurssikeskusmallin mukaisen keskitetyn osaamiskeskuksen mahdollisuuksista vastata Joensuussa tehtävän lähisuhde- ja perheväkivaltatyön puutteisiin.

6.2 Kohdejoukon valinta

Toimeksiannon saatuamme sovimme toimeksiantajan edustajan kanssa ensimmäisen tapaamisen, jossa valitsimme haastateltavia yhdessä toimeksiantajan kanssa. Sopivia haastateltavia pohtiessamme toimeksiantaja toivoi, että haastattelisimme sellaisia henkilöitä, jotka kohtaavat työssään lähisuhde- ja perheväkivaltaa. Aluksi ajattelimme, että haastattelisimme perhe- ja lähisuhdeväkivaltailmiön kansallisia asiantuntijatahoja. Pohdittuamme miten saisimme tietoa juuri Joensuussa tehtävän väkivaltatyön tilanteesta, päädyimme lopulta siihen, että haastattelemmme Joensuussa väkivaltatyötä tekeviä paikallisia toimijoita. Kansallisten asiantuntijoiden ”äänen” päätimme tuoda esiin viitekehyksessä. Kutsuimme haastateltaviksi Joensuussa väkivaltatyötä tekeviä työntekijöitä useammasta eri toimipisteestä. Monipuolisen otannan avulla ajattelimme saavamme kuuluviin eri väkivaltatyötä tekevien tahojen ääniä. Toimeksiantajalla oli tiedossa, mitkä tahot tekevät väkivaltatyötä Joensuussa. Haastatteluihin päätettiin kutsua työntekijöitä Joensuun Ensi- ja turvakodista, Joensuun Kriisikeskuksesta, Viola ry:n Väkipallasta vapaaksi hankkeesta, Joensuun Sosiaalipäivystyksestä, Joensuun Rikosuhripäivystyksestä, Joensuun Poliisista ja Joensuun lastensuojelun yksiköstä. Ensimmäiset yhteydenotot haastateltaviin toteutti toimeksiantajan edustaja, joka esitteli kutsuille haastattelijoiden toimeksiannon ja tiedusteli heidän halukkuuttaan osallistua haastatteluun. Halukkaiden kanssa edustaja sopi haastattelijoiden yhteydenotosta, jossa sovittiin haastatteluille ajankohta ja paikka. Haastattelut toteutuivat seuraavien Joensuulaisten toimipaikkojen työntekijöiden kanssa:

- Ensi- ja turvakoti
- Viola- väkipallasta vapaaksi ry
- Kriisikeskus

- Sosiaalipäivystys
- Joensuun kaupungin lastensuojelun yksikkö
- RIKU – Rikosuhripäivystys.

6.3 Aineistonkeruumenetelmänä ryhmähaastattelu

Aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui ryhmähaastattelu. Eskolan ja Suorannan (2000) mukaan ryhmähaastattelun tavoitteena on ryhmäkeskustelu tutkijan haluamasta aiheesta tai teemoista. Päädyimme ryhmähaastatteluun, koska Eskolan ja Suorannan (2000) mukaan sitä voidaan käyttää yksilöhaastattelun sijasta silloin, kun halutaan mahdollistaa keskustelun syntyminen ja eri näkökulmien esille tuleminen. Ryhmähaastatteluissa saatetaan saada tavallista enemmän tietoa haastateltavien innostaessa ja tukiessa toinen toistaan keskusteluun (Eskola & Suoranta 2000, 94, 95.)

Ryhmähaastattelu myös sopi aineistonkeruumenetelmäksemme, koska haastateltavia oli useita ja haastatteliijoita kaksi. Ryhmähaastattelussa on samalla kertaa paikalla useita haastateltavia, ja myös haastatteliijoita voi olla useampi. Ryhmähaastattelu on menetelmänä tehokas, sillä yhdessä haastattelussa saadaan haastateltua useita henkilöitä. (Eskola & Suoranta 2000, 94, 95). Arvioimme useamman haastateltavan haastattelemisen yhtä aikaa olevan sopiva menetelmä opinnäytetyömme kohdalla.

6.4 Haastattelujen toteutus

Haastattelut päätettiin toteuttaa kolmena ryhmähaastatteluna. Eskolan ja Suorannan mukaan sopiva haastateltavien määrä on noin 4 – 8 henkeä, mutta myös kahden henkilön haastattelemisen samalla kerralla voi tuottaa käyttökelpoista tietoa (Eskola & Suoranta 2000, 96). Jaoimme haastateltavat ryhmiin siten, että ensimmäisessä ryhmähaastattelussa haastattelimme Rikosuhri-

päivystyksen työntekijää ja Viola ry:n hanketyöntekijää, joka toimii myös psyko-terapian ammatinharjoittajana. Toisessa ryhmähaastattelussa haastattelimme Joensuun kaupungin lastensuojelun sosiaalityöntekijää, Joensuun kaupungin sosiaalipäivystyksen työntekijää ja Joensuun Ensi- ja turvakodin miestyön työntekijää. Tähän haastatteluun oli lupautunut myös Joensuun Poliisin sosiaalityöntekijä, mutta hän estyi saapumasta haastatteluun. Kolmannessa ryhmähaastattelussa haastattelimme kahta Joensuun Kriisikeskuksen työntekijää.

Haastatteluja varten laadimme kysymysrunгон yhdessä toimeksiantajan edustajan kanssa. Tällä tavoin halusimme varmistaa, että kysymme haastatteluissa juuri ne asiat, joihin toimeksiantajataho haluaa vastauksia. Toteutimme ryhmähaastattelut puolistrukturoituina. Eskolan ja Suorannan (2000) mukaan puolistrukturoidussa haastattelussa kaikille haastateltaville esitetään samat kysymykset, jotta kysymyksillä on kaikille haastateltaville sama merkitys. Toisin kuin strukturoidussa haastattelussa, puolistrukturoidussa haastattelussa ei käytetä valmiita vastausvaihtoja, vaan haastateltavat saavat vastata kysymyksiin omin sanoin. (Eskola & Suoranta 86.) Kysymysten muistamista ja vastaamista helpottamaan, annoimme laatimamme kysymysrunгон haastateltaville haastattelujen alussa.

Vastausten tallentamista varten lainasimme koululta ääninauhurin. Valmistauduimme haastatteluihin harjoittelemalla ääninauhurin käyttöä ja sopimalla työnjaosta haastattelutilanteissa. Ennen ensimmäistä haastattelua suunnittelimme, että esitämme kysymyksiä vuorotellen, ja toisen kysyessä toinen tekee muistiinpanoja vastauksista siltä varalta, että äänitallentaminen epäonnistuu. Ensimmäisessä haastattelussa jouduimme kuitenkin muuttamaan suunnitelmaamme, koska toinen haastattelija ei haastattelupaikan sisäilmaongelmien vuoksi pystynytään muodostamaan ääntä. Jatkoimme haastattelua siten, että toinen meistä esitti kysymykset ja toinen teki muistiinpanot haastateltavien vastauksista. Seuraavissa haastatteluissa toteutimme alunperin suunnittelemaamme työnjakoa ja esitimme kysymykset vuorotellen toisen kirjatessa muistiinpanoja vastauksista.

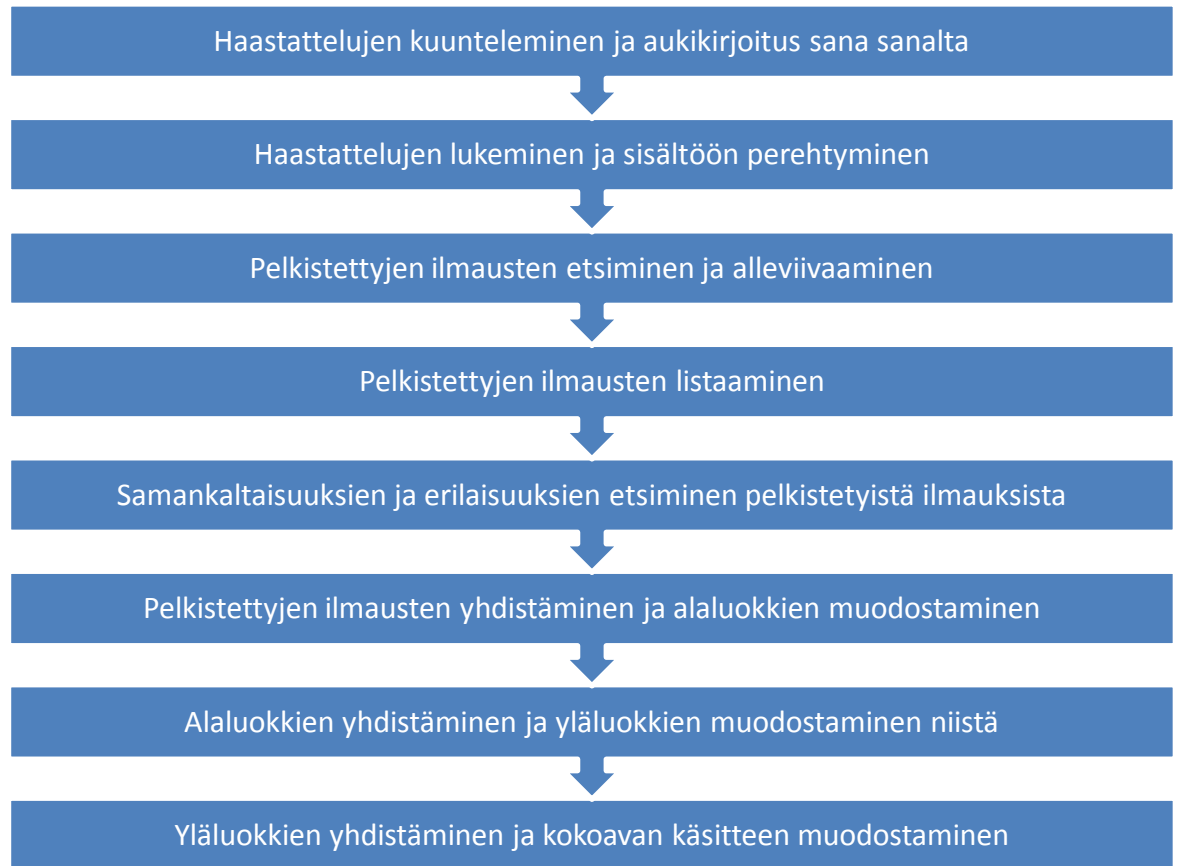
6.5 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Toteutimme aineistolähtöisen sisällönanalyysin Milesin ja Hubermanin (1994) analyysimallin mukaan, jossa laadullisen aineiston analyysi jaetaan kolmeen vaiheeseen:

1. aineiston redusointi eli pelkistäminen,
2. aineiston klusterointi eli ryhmittely,
3. aineiston abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen.

Milesin ja Hubermanin (1994) analyysimalli vastaa teemoittelua. Eskolan ja Suorannan (2003, 174) mukaan teemoittelulla tarkoitetaan sitä, että tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet pyritään löytämään litteroidusta tekstimassasta, ja sen jälkeen ne erotellaan siitä. Päädyimme sisällönanalyysiin, koska siinä tiettyjen teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistossa voidaan vertailla nostamalla aineistosta esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja (Eskola & Suoranta 2003, 174). Eskola ja Suoranta (2003, 178) suosittelevat teemoittelun käyttöä aineiston analysointitapana silloin kun ollaan ratkaisemassa jotain käytännöllistä ongelmaa ja myös siksi päädyimme valitsemaan tavaksemme juuri sisällönanalyysin. Eskolan ja Suorannan mukaan tarinoista voi tällöin poimia sellaista tietoa, joka on olennaista käytännöllisen tutkimusongelman kannalta (Eskola & Suoranta 2003, 178). Tässä tutkimuksessa käytännön ongelma on ollut kysymys siitä, miten vastata Joensuussa tehtävän lähisuhde- ja perheväkivaltatyön puutteisiin.

Etenimme aineiston sisällönanalyysissä Tuomen ja Sarajärven (2009) esittämän kaavion mukaisesti:

Kuvio 1. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen Miles&Hubermanin (1994) mukaan teoksessa Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi 2009). Esimerkki liitteessä 2.

6.5.1 Aineiston pelkistäminen

Haastattelujen jälkeen aineiston analyysi aloitettiin pelkistämällä eli redusoimalla haastattelut (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109). Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan aineiston läpikäymisestä käytetään metodikirjallisuudessa nimityksiä litteroiminen tai koodaaminen (Tuomi & Sarajärvi, 92). Aloitimme sisällönanalyysin kuuntelemalla ja litteroimalla haastatteluäänitteet. Hirsjärven ym. mukaan litteroiminen tarkoittaa tallennetun laadullisen aineiston puhtaaksi kirjoittamista sanasanaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 210). Litteroinnin toteutimme aukikirjoittamalla haastattelut sanasta sanaan. Emme aukikirjoittaneet taukoja,

äänensävyjä tai muita sen kaltaisia huomioita, koska analysoimme tutkimuksemme ilmisältöä emmekä etsi piilossa olevia viestejä. Litteroitua tekstiä tuli kaikista haastatteluista yhteensä 61 sivua Times new roman fontilla kirjoitettuna, fonttikoon ollessa 12 ja rivivälin 1,5.

Toteutimme pilkkomalla informaation osiin. Analyysiyksikkönä käytimme lauseen osia ja ajatuskokonaisuuksia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.) Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan pelkistämisen voi toteuttaa etsimällä aukikirjoitetusta aineistosta tutkimustehtävän kysymyksillä niitä kuvaavia ilmaisuja. Ilmaisut voidaan esimerkiksi alleviivata ja listata eri konseptille (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109). Litteroinnin jälkeen kävimme aineiston läpi ja poimimme siitä ne asiat, jotka vastasivat tutkimuskysymykseen:

1. mikä haastateltujen mukaan on Joensuussa tehtävän lähisuhde- ja perheväkivaltatyön tämänhetkinen tilanne,
2. mitä puutteita haastatellut kokevat Joensuussa tehtävässä lähisuhde- ja perheväkivaltatyössä olevan, ja millaisia ratkaisuja haastatellut esittivät ongelmiin,
3. ovatko puutteet ja tarpeet haastateltavien kokemuksen mukaan sellaisia, joihin Ruotsin resurssikeskusmallin mukainen osaamiskeskus voisi vastata.

Käytyämme aineiston läpi, keräsimme merkityt asiat yhteen kirjoittamalla ne yhteen. Tämän jälkeen muodostimme alkuperäisilmauksista pelkistetyt ilmaukset, jotka kirjoitimme paperilapuille.

6.5.2 Aineiston ryhmittely ja käsitteellistäminen

Redusoinnin jälkeen klusteroimme eli ryhmittelimme aineiston. Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan klusteroinnissa käydään läpi tarkasti aineistosta koodatut ilmaukset, joista etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Tämän jälkeen ryhmitellään samaa tarkoittavat käsitteen ja yhdistetään ne luokiksi. Luokat nimetään niiden sisältöä kuvaavilla käsitteillä. Tuomen ja Sarajärven mukaan luokitteluyksikkönä voidaan käyttää esimerkiksi tutkittavan ilmiön

ominaisuutta, piirrettä tai käsitystä. Luokittelussa yksittäiset tekijät sisällytetään yleisempiin käsitteisiin, jolloin aineisto myös tiivistyy. Redusoinnissa muodostetuista pelkistetyistä ilmauksista ryhmitellään alaluokkia. (Hämäläinen 1987, Dey 1993 ja Cavanagh 1997 teoksessa Tuomi ja Sarajärvi 2009, 110.) Toteutimme ryhmittelyn käsityönä paperilappuja käyttäen. Ryhmittelyssä kävimme aineistosta läpi alkuperäiset ilmaukset ja etsimme samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Ryhmittelimme samaa tarkoittavat käsitteet ja yhdistimme ne luokiksi. Paperilappuja siirtelemällä muodostimme alaluokkia ja yläluokkia. Yläluokat yhdistimme edelleen pääluokiksi, jotka ryhmiteltiin vielä yhdistäviksi luokiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.)

Klusteroinnin jälkeen abstrahoiimme eli käsitteellistimme aineiston. Tämä tapahtui erottelemalla aineistosta tutkimuksen kannalta olennainen tieto. Valikoidun tiedon perusteella muodostimme teoreettisia käsitteitä. Luokitusten yhdistelyä jatkoimme niin kauan kuin se oli aineiston sisällön kannalta mahdollista. Tuomen ja Sarajärven mukaan aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä käsitteitä yhdistelemällä saadaan vastaus tutkimustehtävään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 11 – 13.)

7 Tutkimuksen tulokset

Esittelemme aluksi miten perhe- ja lähisuhdeväkivalta näkyy haastattelemiemme toimijoiden työssä lastensuojelussa, sosiaalipäivystyksessä, kriisikeskuksessa, turvakodissa, rikosuhripäivystyksessä, Viola – väkivallasta vapaaksi ry:ssä sekä psykoterapeutin vastaanotolla pari- ja yksilöpsykoterapiassa. Tämän jälkeen kerromme muista tuloksista kolmeen haastatteluista selkeimmin nousseeseen aihepiiriin jaettuna. Nämä kolme pääteemaa ovat työntekijöihin, asiakkaisiin ja rakenteisiin liittyvät ongelmat ja tarpeet. Lopuksi kerromme miten haastatellut arvioivat keskitetyn perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön osaamiskeskusmallin soveltuvuutta Joensuuhun.

7.1 Lähisuhde- ja perheväkivallan esiintyminen haastateltujen työntekijöiden toimipisteissä

Työntekijöiltä kysyttäessä, miten lähisuhde- ja perheväkivalta näkyy heidän työssään, huomattiin että väkivalta näkyy vahvasti kaikkien toimijoiden asiakkuuksissa. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan kerrottiin olevan yleistä. Väkivaltatapaukset, joiden käsittelyyn apua tai tukea haetaan, voivat olla tuoreita tai jo aiemmin tapahtuneita. Apua hakevat kaikki perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa kokee neet osapuolet aikuisesta lapseen. Avun hakija voi olla uhri, tekijä tai tapahtumahetkellä mukana ollut muu kokija, usein lapsi.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijän työssä perhe- ja lähisuhdeväkivalta näkyy lastensuojelutarpeen selvityksissä, joissa tehdään tiivistä yhteistyötä sosiaalipäivystyksen ja turvakodin kanssa. Sosiaalipäivystyksessä lähisuhdeväkivalta näkyy yhteistyönä poliisin ja hätäkeskuksen kanssa, yleensä lastensuojelutilanteissa, kun lähdetään selvittämään perheessä tapahtunutta väkivaltatilannetta. Turvakodissa väkivalta näkyy työssä joka päivä. Työtä tehdään väkivaltaa kokeneitten naisten, miesten ja lasten kanssa.

Perhe- ja lähisuhdeväkivalta on rikosuhripäivystyksen asiakkuuksista kaikista suurin ryhmä koko Pohjois-Karjalan alueella. Rikosuhripäivystyksen työkentällä ilmenevät kaikki lähisuhdeväkivallan muodot. Lähisuhde- ja perheväkivalta näytetään isona osana myös Rikosuhripäivystyksen puhelinauttamisen ja juristin puhelinneuvonnan asiakkuuksissa. Kriisikeskuksessa lähisuhde- ja perheväkivalta näkyy kaikissa asiakastilanteissa. Avun hakija voi olla väkivallan kokija itse tai hänen läheisensä. Kriisikeskuksesta haetaan apua ja tukea sekä akuuteissa kriisitilanteissa että aiemmin koetun lähisuhdeväkivallan käsittelemiseen. Viola – Väkivallasta vapaaksi ry:n perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa ennaltaehkäisevän hankkeen työntekijä kertoi, että hankkeen myötä ihmiset ovat alkaneet ottaa yhteyttä internetin kautta ja pyytäneet keskusteluapua. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta näkyy yksilö- ja perheterapioissa melkein kaikissa asiakastapauksissa.

--lastensuojelutarpeen selvityksessä väkivalta näkyy me tehdään tiivistä yhteistyötä sosiaalipäivystyksen ja turvakodin kanssa mikä ollaan kun yleensä se akuuttivaihe on jo seuraavaa aamuna ehkä ohi ja perhe on turvakodilla niin siinä vaiheessa lähdetään selvittämään perheen kokonaistilannetta ja miettimään konkreettisesti niitä tukimuotoja millä perhe tulee jatkossa toimeen.

-- turvakodissa --se näkyy joka päivä siinä minun työssä niin teen siis työtä väkivaltaa kokeneitten naisten kanssa että miesten kanssa ja myöskin lasten kanssa.

-- sosiaalipäivystyksessä näkyy sillä tavalla että me ollaan poliisin kanssa useimmiten se on poliisi mut se yhteistyötaho et hätäkeskus joka meille ilmoittaa lähinnä lastensuojelutilanteessa. On lähisuhde- tai perheväkivaltatilanteita jolloinka myö sitten selvitetään mikä on se tilanne mikä on lasten tilanne ja sitten tarvittaessa ohjataan tonne turvakotiin.

--näissä kaikissa asiakastilanteissa et väkivaltahan on noussu vuosien varrella tässä koko ajan enemmän ja enemmän meidän asiakkuuksissa et ihmiset enemmän hakkee apua että ne on näitä sitä perheväkivaltaan liittyvää et on tapahtunut jotain perheessä et ne voi koskee näitä aikuisia itteensä tai jotakin läheistä, lapsia tai sitten lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa--sitten on myös näitä jotka tulee aikuisena meille joilla on taustassa lapsuudessa koettua perheväkivaltaa--

--hanke keskittyy perhe- ja lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyyn. Me ei tehdä varsinaista asiakastyötä siinä mutta kun viola on tullut tunnetummaksi niin ihmiset netin kautta ottavat yhteyksiä ja kysyvät että saaks meiltä myös tällasta keskusteluapua keskusteluapua ja tota sit me ollaan haastateltu tässä hankkeessa - - niin heidän kautta ollaan saatu käsitystä miten he on tuota kokenu sen miten tuota millasta apua he ovat saaneet --

-- yksilö- ja perheterapioita niin melkein kaikissa aikuisten kanssa tehtävässä työssä parisuhdeväkivalta tulee tavalla tai toisella esiin--

7.2 Työntekijöiden kokemat ongelmat ja tarpeet

Haastatteluista tuli esille työntekijöiden kokemia ongelmia ja tarpeita, jotka liittyvät työntekijöiden asenteisiin perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyötä kohtaan sekä työntekijöiden lisäkoulutustarpeisiin. Työssään perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa kohtaavilta kaivataan asennemuutosta perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan puuttumisessa. Työntekijät tarvitsisivat myös tiedollista ja taidollista lisäkoulutusta, jotta

väkivaltatyö vastaisi asiakkaiden tarpeisiin. Väkivaltaa työssään kohtaavat tarvitsevat **työnohjausta** rankan aihepiirin parissa työskentelemiseen ja työssä jaksamiseen.

Perustavanlaatuisena ongelmana aineistosta näyttäytyy työntekijöiden asenteet perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyötä kohtaan. Haastatteluista kävi ilmi, että työntekijät näyttävät kokevan perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön kuuluvan ainoastaan väkivaltatyöntekijöille. Haastateltujen mukaan työntekijät eivät näytä omaksuvan perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyötä osaksi omaa työnkuvaansa. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta on monesti työntekijöille kaikkein epämieluisin aihealue, jota usein halutaan vältellä.

Monet työntekijät sanoo että pelottaa mitä sit jos joku rupeeki kertomaan tämmösiä asioita niin mitäs mä sitten teen. Ja se on monesti esteenä sitten että ei otetakaan puheeksi mut sit siinä tarvii-tee työntekijät koulutusta ja sitä kokemusta ja rohkasua.

-- on sitten töissä neuvolassa, päivähoidossa tai no lähinnä sieltä puolelta tiedän niin jos heillä tulee esiin just joku perheessä ollu väkivalta niin niin tota sitä pelästyään ja säikähdetään heti ja jotenki ollaan avuttoman olosia et mä en tiedä mitä pitäis tehdä --

-- myös koulumaailman henkilöstön osaamista, puuttumista elikkä aina ku semmonen tilanne tulee vastaan niin onpa se mikä ammatillainen hyvänsä niin pitäis puuttuu--

-- ihanku se väkivalta niinku tarttuis tai kohdistus siihen työntekijään. kyllä minä sellaseenkin oon törmänny myöskin että tavallaan tavallaan pelottaa puhua saattaa olla että niitten miespuolisten tai tekijöitten kanssa erityisesti et ehkä sen asianomistajan tai uhriosa-puolen kanssa on helpompaa--

--väkivaltaa kokeneet tai tehneet tai todistajana olijat niin ne on hirmusen tota herkkiä vaistoamaan että miten paljon työntekijälle voi kertoa tai puhua asioista ja miten paljon se työntekijä kestää ottaa vastaan ja aika monesti niinku rekisteröi sen että ei voi puhua koska ei työntekijä niinku ei pysty ottaa vastaan--

Haastatteluaineistosta tuli vahvasti esille työntekijöiden tarpeet perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön edistämiseksi Joensuussa. Väkivaltatyötä tekevät haastatellut tuoivat esille työntekijöiden lisäkoulutuksen tarpeen. Perhe- ja lähisuhdeväkivaltatietämyksen lisääminen ammatilliseen koulutukseen koettiin tärkeänä, koska lähisuhdeväkivaltaa ilmenee joka sektorilla.

Hyvin moni taho tekee Joensuussa väkivaltatyötä, mutta väkivallasta ei uskalleta puhua tai sitä ei tunnisteta. Työntekijät eivät aina tunnista perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa. He tarvitsisivat lisäkoulutusta paitsi perhe- ja lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen, myös sen puheeksiottamiseen.

--et joko sitä ei tunnisteta tai sitä ei osata kysyä. Mä luulen et se on nimenomaan tunnistamisesta kiinni tai kysymisestä johtuvaa koska ku sieltä harvoin tulee pahoinpitelyyn liittyvä ilmoitus niin kun se on tunnistettu siellä niin se tulee hyvinkin nopeasti yleensä sosiaalipäivystyksen kautta mut niitä tulee niin vähän että mä en jaksa uskoa että se on todellisuus--

--mut ehkä tällaseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön väkivaltaan liittyvät herkemmin tunnustetaan ja niistä tehdään niitä ilmoituksia mut ei sitten tähän muuhun väkivaltaan--Edelleenkin koulutuksellinen kysymys varmaan.

Haastatteluista tuli esille, että perhe- ja lähisuhdeväkivallan puheeksiottaminen on työntekijöille usein vaikeaa. Koska perhe- ja lähisuhdeväkivalta on rankka aihealue, työntekijöiden on vaikeaa ottaa sitä puheeksi, vaikka he tunnistaisivatkin väkivallan merkkejä.

-- edelleenkin sitä uskallusta monella taholla puhua asioista puuttuu--

Tietysti se aihealue on et se vaatii näiltä ammattilaisilta osaamista niinku sitä tietotaitoa että pystyy puhumaan että pystyy niinku käsittelemään sitä väkivaltaa et ja sitä puheeksiottamista --

-- se rohkeus puhua siitä asiasta niin se on niinku se ensimmäinen voimavara joka sulla täytyy olla --

E erityisen vaikeaa puheeksiottaminen näytti haastattelujen mukaan olevan seksuaaliväkivaltaa epäiltäessä. Aineistosta ilmeni myös joitain tiettyjä asiakasryhmiä, joiden kokema väkivalta näyttäisi olevan työntekijöillekin tabu. Näitä olivat esimerkiksi kehitysvammaisten ja ikäihmisten kokema väkivalta.

-- ei puhuta seksuaaliväkivallasta elikkä meillä on hirveen helposti puhutaan siitä muusta fyysisestä väkivallasta ja henkisestä väkivallasta --

-- ikäihminen ja lähisuhdeväkivalta ja jos siinä on vielä seksuaalista väkivaltaa niin näistä niinku puhuminen koska se monesti heillekin on niinku vaikee, vaikee aihealue niin sillen ei ainakaan nää pitäs olla työntekijälle tietynlaisia tabuja ottaa puheeksi koska se no niinku heillekin monesti aika haastavaa --

Työntekijöiden kerrotaan tarvitsevat lisäkoulutusta erityisesti maahanmuuttajien kanssa tehtävään väkivaltatyöhön ja kulttuurisensitiivisen työtteen omaksumiseen. Työntekijöille tarvitaan varmuutta siitä, miten työskennellä eri kulttuurien edustajien kanssa.

-- ulkomaalaistaustasen rikoksenuhrin kohtaamiseen liittyvissä asioissa niin kyl siinäki me tarvitaan sitä osaamista ja ehkä sitä asennetta kans että se kulttuuri voi muodostua myös esteeks että katoetaan se kulttuuri että ihminen kohtaa ihmisenä et siitä et se on niinku se lähtökohta --

Haastatellut korostavat, että työntekijöiden tulisi oppia tunnistamaan herkkyysvaiheet, jolloin perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan on otollisinta puuttua. Perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen herkkyysvaiheessa nähdään tärkeänä, koska väkivaltaongelma voi muuten jäädä käsittelemättä akuutin tilanteen mentyä ohi.

-- sillen kun ihminen olis auki kun se on siinä jotenki hakemassa sitä apua niin sillen siihen tilanteeseen pitäs tarttua silloin siitä voitäs lähtee liikkeelle et vois niinku jotenki hoitosuhde -- ja se että kysytäänkö koskkaan että onko sulla lapsia kotona tai näkikö lapset tän tilanteen tai että se on vaan niinku se yks ihminen vaan on se potilas ja hänen tilanne hoijetaan --

Se on kyllä totta just toi että siinä herkkyysvaiheessa niin se avunsaaminen kun ihmiset kun on tapahtunu just jotakin niin sillen olis niinku otollisin aika tehdä asioille jotakin ja muuttaa sitä suuntaa että ei niitä väkivallan tekoja enää ois että ihmiset niinku huomais ja näkis kun ne on tuoreena siinä --

-- väkivaltaperheessä lapset on erilaisia -- sitten ku menneevät kouluun niin pitäs normaalisti olla siellä niin tullee ne ongelmat ehkä enemmän näkyväksi et sitäkään en tiiä et miten siinä kohti sitten katotaan sitä perheen kokonaistilannetta ku puhutaan lapsen ongelmista koulussa -- et sekin voi olla semmonen paikka missä ois se herkkyysvaihe tutkii sit se koko perheen kokonaistilanne et onks siellä mahdollisesti ollu perheväkivaltaa ja uskaltaako siitä kukkaan puhuu mut et voi ainakin kysyä ja kartottaa et mitä on.

Kasvatus- ja perheneuvola, mielenterveyskeskus ja päihdetyö ovat tahoja, joiden työssä väkivalta näkyy oleellisena osana työtä, mutta heillä ei ole erityistä työtettä väkivallan käsittelyyn. Haastatellut tuovat esille, ettei työntekijöiltä toisaalta voida odottaa tilanteiden haltuunottoa ilman tarvittavaa koulutusta ja toimenpiteitä. Työntekijät tarvitsisivat selkeät toimintaohjeet tilanteiden selvittämiseen ja asiakkaiden tuen piiriin ohjaamiseen.

Lisäkoulutusta myöskin sen suhteen et vaikka ois rohkeutta kysyä niin et ois työntekijöillä selkeä tietämys siitä että mitä sitten kun tulee tällanen väkivaltatilanne esille et mihin hän ohjaa asiakkaan ja mitä hän tekee et jos se on esimerkiksi päiväkodin työntekijä tai joku muu niin ei myö voida olettaakaan että hän kovin massiivisesti ottaiskaan sen tilanteen haltuunsa mutta hänelle tulee kyllä hätä siinä kohassa et mitäs hän nyt tekee.

Haastateltavien mukaan puheeksiottamiseen selkeästi tarvitaan lisäkoulutusta. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta on terveys- ja sosiaalialan työkentällä usein se kaikista epämiellyttävistä aihealueista, jota moni työntekijä haluaa vältellä. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön pitäisi oppia kysymään suoraan asioita ja siten tekemään kartoitusta asiakkaan elämäntilanteesta. Haastateltavat pohtivat muun muassa sitä, hoitavatko terveydenhuollon työntekijät ainoastaan väkivaltaa kokeneen potilaan ruhjeita, ja jättävät kysymättä esimerkiksi onko potilaalla lapsia, jotka olisivat nähneet väkivaltatilanteen tai joutuneet kokemaan väkivaltaa.

-- mut ihan varmaan niinku se et niinku terveydenhuolto ja sosiaalihenkilöstö oppis niinku kysymään suoraan asioita että ihan niinku ku tehään kartotusta ihmisen elämässä että käytätkö alkoholia -- niin sitten myös se että onko teidän perheessä väkivaltaa --

-- ei kukaan lähe puhumaan kovin herkästi et mä nyt olin väkivaltainen ja meillä tapahtu semmosta vaan et tullaan jonku sairauden tai tapaturman tai jonku muun vuoksi vastaanotolle et silloin työntekijän pitää osata kysyä siitä mutta siitä se puhe siitä puheeksiottamisesta että täällä tarvitaan lisää paljon koulutusta --

-- se ehkä liittyy tuohon varhaiseen puuttumiseen et jos jossain muussa tilanteessa tulee niin ikään kuin vahingossa tai sivuongelmana tää väkivalta esille niin tavallaan siihen tarttuminen koska ai-

na aina ei niin ole että siihen tartutaan vaikka se jollain tavalla tulee esille niin tämmöstä rohkeutta niiku työntekijöillä siihen puuttuu ja lisäkysymysten tekemiseen --

Toisinaan väkivallan kohtaaminen työssä voi olla niin arkipäiväistä, että kynnys puuttumiseen saattaa madaltua. Tällaisesta mainitaan esimerkkinä poliisi. Poliisilla nähdään olevan korkeampi kynnys ilmoituksen tekemiseen kuin sosiaalipäivystyksellä vastaavassa tilanteessa olisi. Haastatellut tuovat esille Poliisin koulutuksellisen tarpeen perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan puuttumisessa.

-- tilanteessa joku ois tehny sen ilmoituksen kun poliisi voi taas aatella että katotaan sit seuraavalla kerralla että tehhään vasta sitten näitä tilanteita mut ehkä siinäkin on sellanen koulutuksellinen tiedostamisen kysymys lähinnä tähän lastensuojelupuoleen ilmoituksen tekemiseen liittyen --

Haastatellut kokevat ongelmalliseksi sen, etteivät työntekijät tiedä mitä sanoa ja tehdä asiakkaan kertoessa perhe- ja lähisuhdeväkivallasta. Ongelmallista on myös se, ettei työntekijöillä ei ole tietoa minne he voivat perhe- ja lähisuhdeväkivallasta kertovan asiakkaan ohjata.

-- lisäkoulutusta myöskin sen suhteen et vaikka ois rohkeutta kysyä niin et ois työntekijöillä selkee tietämys siitä että mitä sitten kun tulee tällanen väkivaltilanne esille et mihin hän ohjaa asiakkaan ja mitä hän tekee et jos se on esimerkiksi päiväkodin työntekijä tai joku muu --

Toisaalta ongelmalliseksi haastatellut kokivat myös sen, että lähisuhdeväkivallan tullessa ilmi työntekijät kokevat tarvetta ohjata asiakkaan eteenpäin, vaikka työntekijä voisi itse keskustella asiakkaan kanssa väkivaltaongelmasta. Haastatellut kokevat, että työntekijät tarvitsisivat koulutusta perhe- ja lähisuhdeväkivallan sanottamiseen asiakkaalle.

-- sitä asennoitumista ja siihen tarvitaan koulutusta et ei aina heti pidä ohjatakaan mihinkään jokainen voi jutella sen tilanteen ihan rauhassa ja miettiä yhdessä sen asiakkaan kanssa et miten lähetään tästä eteenpäin mut et sellanen säikähdys tulee ja sitten se monesti vaan tarjotaan puhelinnumero et soita sinne ja tänne ja palveluverkosto ei toimi --

Väkivalta on aina rikos ja se olisi syytä tuoda asiakkaiden tietoon. Haastateltavien mukaan työntekijän tehtävänä olisi sanottaa ja puhua oikeilla termeillä väkivallasta niin että asiakkaat tietäisivät, että väkivalta kaikissa muodoissaan on väärin ja perhe- ja lähisuhdeväkivallassa on kysymys rikoksesta. Väkivallan sanottamisessa tulisi sanottaa myös henkistä väkivaltaa. On myös tärkeää oikais-ta esimerkiksi vääristynyttä käsitystä siitä, että väkivalta kuuluisi normaaliin elämään. Pitkään väkivallan kanssa eläneen ihmisen todellisuus on saattanut hämärtyä niin, että hän luulee väkivallan kuuluvan osaksi normaalia elämää.

-- mä mietin et kuinka moni meidänki sektoreista puhuu sit asiakkaan kanssa myös lähisuhdeväkivallasta rikoksena --

-- puhutaan myös oikeilla sanoilla et puhutaan väkivallasta puhutaan rikoksesta et niinkun ei pyörretä niitä asioita --

-- omaiset jotka on sitä nähny seurannu läheltä niin pitäis sanottaa just oikein ja oikeilla nimillä koska ne jotka elää siinä suhteessa ja joilla on sitä väkivaltaa niin heiltä jotenki se hämärtyy se todellisuus että mitä kaikkea kuuluu siihen elämään mikä ei kuulu --

--- jos työntekijä sanottaa niitä ja tähän tarvitaan koulutusta ja paljon semmost prosessointia niin sanottaa niin niin ne ihmisillä itelläki avautuu silmät ja ne hoksaa mistä on kysymys ja ne et tää on väärin --

-- keskustelukulttuuri on siellä perheessä jo tämmönen vähättelevä ja kyse on sitten niinku tästä sukupolvien ketjusta et miten ne vanhempien traumataustat näkkyvät siinä perheessä ja vähätellään ja sivuutetaan ei nähä ongelmia et semmossiin monesti niin aikuiset tartteis sit tukkee ja apua ja nimenomaan näistä vanhemmuuden kysymyksistä keskustelua --

Työntekijät tarvitsevat myös rohkeutta esimerkiksi lausuntojen tekemiseen ja tilanteiden kirjaamiseen. Eri ammattilaisten tekemä dokumentointi on tärkeää, koska muun muassa käräjäoikeuden tuomiot perustuvat pitkälti asiantuntijalausuntoihin. Työntekijöiden rohkeus aukikirjoittaa tapahtumia dokumentoinnissa olisi tärkeää jatkokäsittelyn kannalta.

-- pitäis aukikirjottaa ja niinku saada sitä rohkeutta et siellä on niinku sitten on et tämmöstä tapahtuu koska ne on tärkeitä dokumentteja sitten siihen jatkokäsittelyyn --

Haastateltavat näkevät myös työntekijöiden vaitiolovelvollisuutta koskevan lain-säädännön heikon tuntemuksen rajoittavan väkivaltatyötä. Vaitiolovelvollisuu-den taakse piiloutumista nähdään käytettävän paljon silloin, kun ei osata tai ha-luta puuttua asiakkaan esille tuomaan perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan. Haasta-teltavat tuovat esille, että todellisuudessa vaitiolovelvollisuus kumoutuu kaikissa muissa tapauksissa papin sielunhoidollisiin tehtäviin liittyvää vaitiolovelvollisuut-ta lukuun ottamatta. Asiakkaan asioista kolmannelle taholle puhuminen on myös sallittua aina silloin, kun asiakas antaa siihen luvan. Haastateltujen koke-muksen mukaan luvan asian eteenpäin viemiseksi saa asiakkaalta lähes aina.

-- tää vaitiolojuttu on semmonen juttu et itse asiassa kaikilla se ku-moutuu paitsi papilla sielunhoitotehtävissä niinkun tietyissä rikos-asioissa et et tuota aina joskus mietin että sen taakse on helppo mennä jos ei halua ottaa asiaa --

--- no varmaan tää vaitiolovelvollisuus et sen taakse ei voi mennä niin paljon ku nykyin mennään edelleen ja ehkä tää no sehän on muuttunukin nyt tää lastensuojelun ilmoitusvelvollisuus se on hyvä et ei voi niinku ennää et se on niinku se on pakko et jos satut ole-maan semmosessa tehtävässä ja saat tietois niin se on sulle vir-kavirhe mut se et ihmiseltähän saa niinku se on hyvin harvoin kun ihmiseltä itseltään ei saa lupaa olla yhteydessä jonnekin kun kyssyy että voinko olla tästä sun asiasta yhteydessä jonnekin ---

Haastatteluista nousi esille, että koulutuksiin kuitenkin tarvitaan aina vahva esi-miesten tuki ja lupa lähteä. Haastatellut arvioivat työntekijöiden tarvitsevan esi-miesten kannustusta koulutuksiin osallistumiseen. Koulutusten etsiminen ja lu-van pyytäminen osallistumiseen esimieheltä ei saisi jäädä työntekijöiden vas-tuulle. Esimiehellä pitäisi olla näkemys siitä, millaista koulutusta työyhteisössä tarvitaan. Aineistosta ilmenee, että Joensuun osallistuminen koulutuksiin on ollut vähäisempää kuin muualla Suomessa. Koulutuksista nähtäisiin saadun ammennettavaa verkostoitumiseen, koska niissä on sovittu työryhmiä ja verkos-toja, ja koulutusten pohjalta on tehty suunnitelmia, joita on myös toteutettu.

-- näihin koulutuksiin hakeutumisiin tarvitaan aika vahva esimiesten tuki ja esimiesten lupa lähteä et se tulee se kannustus sieltä --

-- esimiehillä pitäis olla se visio mitä me tarvitaan --

-- kun on ollut näitä koulutuksia ja näitä erilaisia kansallisia ehkäisyohjelmia niin tää joensuun seutu on ollut sellanen seutu täällä itäsuomessa et täältä ei oo kauheen paljon osallistuttu niihin koulutuksiin muualla päin itäsuomessa on oltu paljon aktiivisempia ja osallistuttu ja on toteutettu niitä mitä niis on annettu ja on sovittu niitä väkivaltatyön yhdyshenkilöitä ja on sovittu työryhmiä ja niitä kunnallisia tai seutukunnallisia näitä tämmösiä verkostoja missä hoidetaan ja autetaan ihmisiä mut tää on ollut poikkeuksellinen seutu tää joensuu --

Perhe- ja lähisuhdeväkivalta on raskas aihealue. Haastateltujen mukaan työntekijöillä on riski uupua ja sijaistraumatisoitua työssään. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta-aiheen parissa työskentelevät tarvitsisivat työssä jaksamisen tueksi työnohjausta, jossa olisi mahdollisuus jakaa raskaita asioita. Väkivaltatyö nähtiin haastateltavien joukossa hyvin kuormittavana työnä. Väkivaltatyöntekijöille tarvittaisiin omaan alaansa suunnattua työnohjausta, jossa työnohjaajalla on väkivaltatyön tuntemusta. Haastateltujen mukaan myös raskaan työn aiheuttama työntekijöiden työnohjauksen tarve tulisi huomioida myös rakenteissa.

-- väkivaltatyöntekijöille suunnattua työnohjausta ja sitä jakamisen pintaa koska se on myös semmonen kuormittava työkenttä työntekijän näkökulmasta ja ihan perinteiset työnohjaus menetelmät ehkä ei aina ihan oo et täytyy olla tuntemus siitä väkivallasta ja väkivallan työskentelystä --

-- Työnohjaus on tärkeä koska siinä sitten helposti sijaistraumatisoituu työntekijät --

7.3 Asiakkaiden kokemat ongelmat ja tarpeet

Aineistosta nousi esille palveluiden saatavuuteen ja laatuun liittyviä ongelmia. Asiakkaiden kokemiksi ongelmiksi haastatellut kertoivat palveluiden löytämiseen ja niiden piiriin pääsemisen ongelmallisuuden sekä tuen riittämättömyyden. Tuki tulisi kohdistaa kaikille osapuolille ja sen tulisi olla yksilöllistä ja riittävän pitkäkestoista.

Haastatellut toivat esille, etteivät kaikki asiakkaat pääse tuen piiriin, koska se on vaikeaa. Asiakkaiden kokemiksi ongelmiksi haastatellut arvioivat, että heillä ei ole tietoa palveluista. Palveluiden piiriin pääseminen on vaikeaa myös siksi, että ne ovat ruuhkautuneet ja palveluita ei riitä kaikille. Yksilöllisistä ja riittävän pitkäkestoista tukimuodoista on puutetta. Haastatellut kertoivat asiakkaiden

Palvelut eivät tavoita kaikkia asiakkaita. Tiedetään esimerkiksi vanhusten ja kehitysvammaisten kokemasta väkivallasta. Se on piilorikollisuutta, joka ei näy asiakastilastoissa.

-- vanhuksiin kohdistuva väkivalta on meillä on olemassa sitä paljon mut he ei mun ymmärtääkseni näy esimerkiksi turvakodin asiakastilastoissa --

-- kehitysvammaisia on tilastollisesti meidänkin alueella aika paljon niin he eivät näy ja meillä kuitenkin on tiedossa se et he kokevat väkivaltaa niin tämmöset tämmöset on et lapsiperheet on varmaan ainut jotka tulee hyvin autetuksi --

-- jos ottaa ihan puhtaasti erikoissairaanhoidon tekemät lastensuojeluilmoitukset mittariksi niin meillä ei oo ollenkaan lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa sieltä et meil oo ravisteltuja vauvoja meil ei oo mitään --

Aineistosta käy ilmi, että palveluista tiedottamisessa on aukkoja. Haastatellut kertovat kuulleensa asiakkailta, etteivät ole tiedoneet mistä voisivat saada tilanteeseensa apua. Asiakkaat eivät ole tiedoneet palveluista, mihin voisi hakeutua ja ottaa yhteyttä. Haastatellut kertovat, että vaikka asiakas tietää esimerkiksi turvakodin olemassaolosta, hän voi luulla ettei sinne voi mennä jos ei ole tullut pahoinpidellyksi. Rikosuhripäivystyksen näkökulmasta on olemassa paljon sellaisia, jotka hyötyisivät heidän palvelustaan, mutta eivät saa palveluista tietoa niin, että löytäisivät niiden äärelle. Asiakas voi myös toivoa, että olisi saanut tiedon palvelusta aikaisemmin, jolloin siitä olisi ollut enemmän apua.

-- mä oon aika monta kertaa kuullu asiakkaitten sanovan kun oon kysyny heiltä minkä takia he ei oo heränneet aikaisemmin tähän tilanteeseen ja hakemaan apua niin kiusallisen usein on se vastaus että he eivät oo tiedoneet mihin olla yhteydessä elikkä meidän tiedotuksessa on edelleenkin aika suuria aukkoja --

-- jotenkin hirveen monet varmasti tiedostaa turvakodin olemassaolon mut he eivät tiedosta sitä mitä kaikkee turvakoti tarkoittaa jonka takia he niiku aattelee että sinne niiku mennään konkreettisesti ja sinne mennään fyysisesti -- se on se mielikuva et sinne ei voi mennä jos ei oo hakattu tosi pahasti --

-- rikosuhripäivystyksen palvelujen näkökulmasta ehottomasti siellä on paljon semmosia rikoksen uhreja jotka hyötysivät meidän tuki-palveluista mutta eivät sitä tietoo saa et se tiedon kulku --

Haastatellut kertovat kuulleensa asiakkailta, että he eivät ole tulleet kuulluiksi kerrottuaan perhe- ja lähisuhdeväkivallasta mielenterveystoimistossa, päihdehuollossa tai terveyskeskuksessa. Osa asiakkaista ei ole saanut apua kunnallisissa palveluissa vaan väkivalta-asian kerrotaan jätetyn taka-alalle.

-- tää on nyt kauheen kärjistetysti sanottu mut tän mä oon kuullu hirveen monelta asiakkaalta täs hankkeessa ja ja ammatinharjoittajana että heillä on kokemuksia on että on käyttänyt tai on yrittänyt käyttää niitä kunnallisia palveluja mutta osa on saanut tukea mutta osa ei. Ei oo tullu kuulluksi sen väkivalta asian kanssa et jos ollaan mielenterveystoimistossa tai päihdehuollossa niin silloin puhutaan mielenterveysasioista ja päihdeasioista mut että tää väkivalta jää taakse.

-- mulla on se kokemus asiakkailta kuultuna et ja niin asiakkailta kuultuna et tää väkivalta-asia jää sinne taka-alalle et siel niin vaan katotaan siitä omasta psykiatrisesta hoitokehyksestä mielenterveyspuolella ja päihdepuolella katsotaan sit päihderiippuvuusasioita ja tämmösiä --

-- äärimmäisen harvoin tulee lastensuojeluilmoituksia perheväkivaltatilanteisiin liittyen et ne tulee sit jälkeempäin meidän tietoon et mulla tänäänkin kävi yks äiti joka oli selkeesti näyttämässä väkivaltavammoja sairaalassa ja oli tonu esille et ne on pahoinpitelyvammoja mut siitä ei oo mitään informaatiota tullu meidän suuntaan --

Palveluiden piiriin on vaikea päästä. Haastateltavan arvion mukaan Joensuussa luukutetaan asiakkaita tällä hetkellä aivan liian paljon. Asiakkaita ohjailaan paikasta toiseen. Puhelinyhteydet ovat ruuhkautuneet ja asiakkaan on vaikea päästä linjoilla läpi. Puhelinyhteyden saaminen auttavaan tahoon voi vaatia paljon aikaa ja voimavaroja, joita asiakkaalla ei välttämättä ole. Haastateltujen mukaan asiakkaiden olisi saatava apua nopeasti ja jonottamatta, koska avunsaanti herkkyysvaiheessa on tärkeää. Asiakkaat kaipaivat tukea siirtymävaiheeseen

palvelujen välillä. Haastatellut kertovat, että asiakas jää herkästi ilman apua, koska hänellä ei välttämättä ole rohkeutta tai voimavaroja ottaa perhe- ja lähisuhdeväkivalta asiaa uudestaan esille.

-- monesti vaan tarjotaan puhelinnumero et soita sinne ja tänne ja palveluverkosto ei toimi --

-- ennen kun pääsee puhelimella johonkin paikkaan niin vaatii aika tavalla voimia ja yrittämisiä puhumattakaan et saa jonkun keskusteluajan --

-- varmaan just ne siirtymävaiheen ne se semmonen et sillon kun vaikka me ohjataan jonnekin etteenpäin niin se kävis saumattomasti ja löytys se akuuttipaikka tai ku joku ohjaa meille niin sit ne ihmiset myös niinku tulis eikä jäis siihen välille -- semmonen kipukohta koska puhutetaan niin jotenki vaikeista asioista niin jos on yhelle jo avannu niin se siirtyminen on ehkä sitten välillä ongelmallista --

Haastateltujen työntekijöiden mukaan traumaattisia kokemuksia kokeneet asiakkaat tarvitsisivat yksilöityä ammattiapua oman tilanteensa mukaisesti ilman rajoituksia. Monesti apua ei ole saatavilla esimerkiksi tarpeeksi pitkäaikaisesti vaikka tilanne sitä vaatisi. Myös asiakkaat, jotka eivät koe olevansa esimerkiksi turvakodin tarpeessa tai heillä ei ole esimerkiksi mielenterveysongelmia jäävät avunsaannin ulkopuolelle. Myös maahanmuuttajien kanssa tehtävä väkivaltatyö kaipaa kehittelyä kulttuurisensitiivisen työtteen suuntaan.

-- ois mahdollisuutta niinkun sitä osaamista löytyy niinkun kaikille osapuolille ja semmosia et se silleen räätälöitäis sen tilanteen missä kukakin on töissä ja miten se väkivaltatyö siellä toteutetaan --

-- lähetteen hankkiminen voi monelle olla semmonen asia et se jää sit siihen että pitäs nyt mennä jostakin se lähete hankkimmaan että pääsis mielenterveystoimistoon että pitäs olla matalammat kynnykset hoitopaikkoihin on ainakin yks mitä tulee joskus esille --

Haastateltavat pitävät myös erittäin tärkeänä väkivaltatyössä kaikkien väkivaltaan osallisten niin uhrin, tekijän kuin näkijöiden avun saannin, jotta väkivalta ongelma vähenisi. Kohderyhminä etenkin lasten, nuorten ja miesten nähdään

jäävän vaille heidän tarvitsemiaan palveluita. Väkivallan tekijät ovat useimmiten miehiä. Haastatellut painottivat myös heidän avunsaannin tärkeyttä väkivaltaongelman vähenemisessä. Tällä hetkellä miestyötä tekee Joensuussa vain yksi työntekijä. Haastateltavien mukaan miestyön äärimmäisen tärkeänä työnä väkivallan ehkäisemiseksi ja väkivaltaisen käyttäytymismallin kitkemiseksi siten, ettei sitä vietäisi uuteen suhteeseen.

-- Se ongelma ei häviä jos sitten ei niinku anneta sitä tukea apua ja panosteta niihin kaikkiin osapuoliin.

-- nää palvelut mitkä meillä nyt on niin ne ei oikein riittävästi pysty tukemaan myöskään näitä näitä osapuolia --

-- miehetkin sitä turvakotia tarvitsisivat sellaisissa tilanteissa joissa kun vaimo tai kumppani voihan niitä olla miesparejakin joilla lapsia esimerkiksi niin kumppani on väkivaltainen ja se miespuolinen tarvitsis sitä turvakotipaikkaa --

-- ei aina lähetä hoidettaan vaan niitä naisia jotka on ollu niinku tavallaan uhreja vaan myös niitä miehiä, jotka on tekijöitä, koska ei niille miehillääkään oo hyvä olla et ei nekkään varmasti koe olevansa sankareita et apua tarvitsisivat mut varmaan sen ihmisen on vielä vaikeempi ottaa apua vastaan kun sen joka on ollu siinä niinku uhrin paikalla.

Tällä hetkellä Joensuussa ei ole tarjolla pitkäaikaista tukea. Ongelmaksi on muodostunut myös se, että terapiapaikat ovat täynnä ja kaikilla kunnallista terapiapaikkaa ilman jäävillä ei ole varaa käyttää yksityisen sektorin terapiapalveluita. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta on kokijalleen traumaattista. Traumaattisesta kokemuksesta kuntoutumisessa tarvitaan riittävän pitkäkestoista tukea, joka on räätälöity asiakkaan yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Haastatellut kertovat, että pitkään jatkuneen väkivallan käsittelyyn ei riitä muutama tapaaminen vaan vaatii ammatti-ihmisen arvion oikeanlaisesta terapiamuodosta.

-- kun on kysymys hyvin usein traumaattisista kokemuksista niin hyvin usein tarvii sitä ammattiapua ja tuota että se ois aina niinku räätälöity sen asiakkaan tilanteen mukaisesti ja sillä ois mahdollisuus saaha sitä apua sitten se tarvittava aika ja määrä --

-- riittävän pitkäkestoista ja monipuolista --

-- Kaikki terapiapaikat on täynnä ja sitten eihän läheskään kaikilla ihmisillä oo rahaa maksaa terapiota--

-- meillä tällä hetkellä puuttuu sellanen pitkäkestoisempi palvelu käytännössä kokonaan ja se asiakasryhmä joka ei koe olevansa niin hankalassa elämäntilanteessa että olisivat turvakodin tarpeessa ja niin jos heillä ei oo esimerkiksi mielenterveysongelmia tai muita niin heidän avunsaaminen voi olla haasteellista. et kriisikeskus tapaa onkohan siellä nyt viis tapaamiskertaa et ei sen pitempikestosta työtä tee et ja perheasianneuvottelukeskukseen on taas aika pitkät jonot aina et semmosta nopeeta --

-- nähhään että ihmisillä on tarvetta pitempikestoseen joko traumatyöskentelyyn tuen tarpeeseen et niinku tietään niin nää ei ihan yhdellä ja kahella keskustelukerralla selvi sitä tartteis tämmöstä moniammatillista tiimiä siihen niin meillä on jatkuva vaikeus että mihin me saadaan näitä asiakkaita ohjattua ei oo näitä paikkoja niin paljon kun niitä pitäis olla ja tosi paljon on asiakkaita jotka tartteis apua ja tukke --

-- täällä paikkakunnalla ei toimi tää lapsena seksuaalisen hyväksikäytön kohteeks joutuneitten vertaistukiryhmä --

7.4 Lähisuhde- ja perheväkivaltapalvelurakenteen ongelmakohtat

Rakenteiden ongelmakohtiksi aineistosta nousivat palveluiden hajanaisuus, moniammatillisen verkostotyön puuttuminen, liian suuri työmäärä suhteessa työntekijöiden määrään, puutteet koulutuksessa ja työnohjauksessa, puutteet ennaltaehkäisevässä työssä ja varhaisessa puuttumisessa. Rakenteiden koetaan osaltaan vaikuttavan myös lastensuojelun ikävään maineeseen asiakkaiden keskuudessa luomalla puitteet, joissa ihmiset eivät uskalla hakea apua perhe- ja lähisuhdeväkivaltaongelmaan, koska pelkäävät seurauksia. Puutteita on huomattu myös palveluista ja perhe- ja lähisuhdeväkivalta-asiasta tiedottamisessa. Erään haastateltavan mukaan EU on omalta osaltaan tuonut kansainvälistä painetta väkivaltatyön edistämiseksi. Suomi on ollut jo pitkään hyvin alkeellisella tasolla väkivaltatyön osalta. Haastateltavat näkevät tärkeänä myös paikallisten henkilöiden työn väkivaltatyön edistämiseksi.

Työntekijöitä on liian vähän. Haastatellut epäilevät yhdeksi syyksi siihen, miksi perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa havaittaessa siihen ei puututa, saattaa olla puutumisen aiheuttama lisätyömäärä ennestään kiireisissä toimipisteissä esimerkiksi perusterveydenhuollon puolella. Varsinaisesti perhe- ja lähisuhdeväkivalan parissa työskentelee liian vähän työntekijöitä. Esimerkiksi miestyössä on vain yksi työntekijä ja kriisikeskuksessa kaksi. Asiakkaita olisi enemmän kuin ehditään ottaa vastaan.

-- toivos tietysti tekijöitä lisää et meil on semmosia pitkäaikaisia työntekijöitä joista kaks on nyt lähteny nyt tässä kahen vuoden sisään -- heil on kaikilla ollu tosi hyvä ammattitaito ja kokemus ja ei sitä kokemusta oo saatu tilalle --

-- mejän kaupungin miestyö on tavallaan yksillä harteilla ja on kuitenkin hirveen tärkeätä ois se että nimenomaan näitten miesten kanssa päästäs tekemään tuloksellista työtä et he ei vie sitä seuraavaan parisuhteeseen sitä omaa käyttäytymismalliansa niin jottain tartteis siihen vielä niinku lisää olla meillä --

-- perustyönteosta selviämisen paine on suuri -- haluaako ottaantua ja tarttua johonkin asiaan että työllistääkö se minua vain kohtuuttomasti lisää kun muutenkaan en selviä omista töistäni --

-- meillä on vuoden ollut kohta yhen työntekijän vaje. Enemmän pitäis olla ennaltaehkäisevään työhön henkilökuntaa tekemässä työtä --

Haastateltavat kokevat ongelmaksi sen, että Joensuussa tehtävä väkivaltatyö ei ole koordinoitua ja selkeää. Verkostomainen toimiminen ja moniammatillisuus nähtiin tärkeinä tavoitteina. Haastatellut työntekijät luonnehtivat Joensuussa tehtävän väkivaltatyön tämänhetkistä tilaa hajanaiseksi, sektoroituneeksi, puutteelliseksi ja riittämättömäksi. Haastatellut toimijat näkevät toimipisteitten toteutuvan omaa eriytynyttä työnkuvaansa ja väkivalta-asioiden jäävän taka-alalle. Suoraa väkivaltatyötä tekeviä tahoja Joensuussa ovat Kriisikeskus ja perheasiainneuvottelukeskus. Tahojen, jotka ovat tekemisissä väkivalta-asioiden kanssa ja joiden tulisi vastata asiakkaiden tarpeisiin niiden selvittämisessä, eivät usein koe tekevänsä väkivaltatyötä. Eri tahojen väliltä puuttuu konsultointi ja saumaton yhteistyö. Moniammatillisen verkostotyön tekemiseen tarvittaisiin koulutusta.

-- tän hetkessä työssä näkyy selkeesti se että jos ei lasketa turvakotia niin muuten meidän kaupungissa tehtävä väkivaltatyö on hyvin hajanaista että eri palvelutahot ei välttämättä eivät edes miellä tekevänsä työtä väkivallan kanssa vaan he ajattelevat että se heidän perustehtävänsä on joku muu --

-- tää on sen verran iso kaupunki että kyl tääl tarvitaan se joku ihminen tai jotkut ihmiset koordinoimaan ja selkiinnyttämään ja jäsennyttämään tätä palvelua ja palveluntarvetta ja sitä miten täällä tehdään sitä yhteistyötä verkostoissa --

-- kun meillä on niin sektoroitunu tai eriytyny -- jokaisessa jotenki tehdään sitä omaa työtä --

-- jokkainen puhastellee tahollaan et puuttuu niinku se semmonen yhteistyö ja saumaton jotenkin et vois olla yhteydessä ja konsultoida --

-- koulutus vois olla semmosta johon eri toimijat osallistus että siinä muodostus myös tätä tavallaan niinku niitä verkostoja semmosen yhteistyön ja tavallaan tultais tutuiks ja se yhteistyö ois helpompaa -

-- varmaan vaikeuttaa sillä tavalla että jos ollaan eri organisaatioita niin sit on mukamas nehän on varmaan tehtyjä että vois olla helpompiakin on varmaan mukamas vaikea tehdä sitä yhteistyötä tai lähettää tietynlaiset rajat on olemassa jotka välillä hankaloittaa työtä, mut ei varmaan tarviis et voishan se olla, ihmiset tulkitsevat varmaan joskus kun tilanne on vaikee niin liian tiukasti sitä et mitä tässä vois tehdä --

Haastateltavat korostavat ennaltaehkäisevän työn tärkeyttä ja sen puutetta Joensuussa. He arvioivat elämäntaitojen opettamisen tärkeäksi perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa ennaltaehkäiseväksi keinoksi. Lapsesta saakka hyvien tapojen, toisten kunnioittamisen ja ihmissuhteissa toimimisen opettamisen nähdään ennaltaehkäisevän väkivaltaa. Haastateltavat korostavat kansalaistaitojen opettamista syntymästä saakka. Vaikuttaminen ihmisen elämänkaaren varhaisessa vaiheessa koetaan äärimmäisen tärkeänä. Haastateltavat painottavat, että varhaisessa vaiheessa puuttumisen uskotaan vähentävän väkivallan syntymistä. Haastatellut korostavat, että ennaltaehkäisevää työtä tulisi tehdä neuvoloissa, päivähoitossa ja kouluissa. Haastatellut nostivat esimerkin koulumaailmasta. Heidän mukaansa koulumaailman henkilöstön osaamista ja puuttumista nuorten käytökseen tulisi lisätä, ja ymmärtää miten suuri rooli heillä on varhaisessa puuttumisessa.

-- myöskin jonkun pitää tehdä sitä sitä tiedottamista ja vaikuttamista ennen ku mitään on tapahtunu --

-- meillä ei tällä hetkellä ei oo hirveesti mahdollisuuksia selkeesti tehdä ennaltaehkäisevää työtä esimerkiksi lasten ja nuorten kanssa et se ois tuloksellista työtä monta kertaa --

-- toivos että neuvolassakin niinku jo voitais tehdä tällasta ennaltaehkäisevää ja väkivaltatyötä --

-- palveluitten pitäis olla niin että että ne on -- keskitetty -- koska se ei oo niin selkeesti että niillä on vaan joku ongelma vaan monasti se on niinku ongelmavyöhyke mikä heillä on elikkä siitä samasta paikasta saisi niinku monenlaisia palveluja mutta siellä tulis myös huomioiduksi tää väkivalta --

-- meitä pitäis ruveta kouluttamaan ihan pienestä pitäen varhaiskasvatuksessa päivähoidosta lähtien ala- ja yläkoulussa plus ne vanhemmat mitkä on sit vanhemmat et miten ollaan ja mikä kuuluu hyvään ihmissuhteeseen niin ja missä on hyvä olla minkälaisessa ihmissuhteessa on paha olla --

-- sellanen paras tapa ehkästä et suomessa ei olis näin paljon tätä väkivaltaa niin hän sanoi just sitä et sitä pitää puhua ihan alakoulussa, yläkoulussa, lukiossa opinnoissa sitä koko ajan sillä tavalla aina miten kukin ikäryhmä ymmärtää mikä on ajankohtasta että se kulkee siinä elämän mukana --

Yhtenä ennaltaehkäisevän työn kohderyhmänä haastatellut näkevät itsenäistymisvaiheessa syrjäytymisuhan alla olevat nuoret. Haastatellut tuovat esille, että ennen peruskouluun päättymiseen loppuvat myös lapsuusvuosien kunnalliset tiheät terveystarkastukset. Itsenäistymisvaihe on elämässä saumakohta, jossa nuoret ovat syrjäytymisvaarassa. Jäädessä ilman opiskelu- tai työpaikkaa uskomukset omasta epäonnistumisesta ja kykenemättömyydestä voivat järkyttää elämänhallintaa. Haastatellut kertovat, että toiminnallisuuden puuttuminen arjessa voi turhauttaa ja synnyttää väkivaltaista käyttäytymistä. Itsenäistymisvaiheessa tehtäväksi ennaltaehkäiseväksi työkseen tarvittaisiin enemmän työharjoittelupaikkoja sekä kohtaamispaikkoja, joissa nuoret voisivat oppia elämäntaitoja.

-- rakenteita et just nää on niitä saumakohtia että millon vois haaruroida sitä porukkaa että minkäslaista täällä on ja mihinkä näitä ihmisiä vois ohjata että heidän elämä ois paremmin ettei hyö jää jatkamaan sit silleen että hyö ei tässääkään pärjänneet et nehän taas

tämmösen uskomukset sit vahvistaa tätä epäonnistumista ja arvottomuuden ja kykenemättömyyden uskomusten sarjaa mikä ei oo ensinkään hyvä oman toipumisen ja elämänhallinnan suhteen selviytymisen suhteen --

-- siinä vaiheessa kun ne lopetti sen peruskoulunkäynnin niin ei mitään kontaktia ollu mihinkään et jotenkin se putoaminen tapahtu siinä sen jälkeen --

-- olla tämmösiä nuorten elämäntaito opetuspaikkoja ja kohtaamispaikkoja missä hyö voi opetella --

-- eikä oo sit niitä taitoja millä paikata sitä että ei pääsekään opiskelemaan ei pääsekään töihin ja sitten toinen puoli et pitäs yhteiskunnassa enemmän järjestää jotain työharjottelupaikkoja et sitähan ollaan tekemässä mut että ei se oo ainakaan vielä tähän päivään mennessä tavottanu nuoria et ku pitäs olla tekemistä minusta sekin jo ennaltaehkäsee näitä väkivaltatilanteita että ku ihmisillä on tarpeellisuudentunnetta, aamulla lähtee ees pariks tunniks jonnekin varmasti moni väkivaltatilanne jää syntymättä kun on jotakin muuta tekemistä päiväksi ettei hautaudu omiin oloihinsa ja velloudu sitten omissa sfääreissä että on jotakin järkevää tekemistä että semmosia rakenteita elämässä ja suunnitelmallisuutta et perinteisesti toiminnallisuus ehkäsee mielenterveysongelmien syntymistä ja näitä haitallisten taipumusten käyttöä --

7.5 Joensuussa tehtävän lähisuhde- ja perheväkivaltatyön vahvuudet

Joensuussa tehtävän väkivaltatyön laadun parantaminen koetaan tulevaisuudessa mahdolliseksi. Asiantuntijat arvioivat Joensuun olevan tuloksellisen perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön kannalta hallittavan kokoinen kaupunki, josta löytyy työssä kertyneen kokemuksen omaavaa työvoimaa, jolla on vankka asiantuntemus ja hyvät suhteet toisiinsa.

Kaupungin hallinnoimaa turvakotia pidetään haastateltavien joukossa myös suurena vahvuutena. Myös kriisikeskuksen, akuuttityöryhmien, rikosuhripäivystyksen ja nuorten keskuksen toiminta koetaan vahvuudeksi. Positiiviseksi koetaan myös ryhmämuotoiset avut sekä uhreille että tekijöille. Ryhmämuotoinen hoito on edullinen ja ryhmässä ihmiset saavat tarvitsemaansa vertaistukea. Eräs haastateltava arvioi myös lapsille suunnatun vertaistukiryhmän tärkeäksi

tukimuodoksi. Kokeilussa olleen Marak - moniammatillinen riskinarviointikokous – työryhmän toiminnalla toivotaan saatavan apua väkivaltatapauksiin.

-- tahtotilaa varmasti on et kuhan löytyy vaan se foorumi missä sitä kehittää ja osaamista varmasti on --

-- onhan meillä täällä niinku hyvät rakenteet se et meillä on täällä turvakoti --

-- meillä on täällä kriisikeskus --

-- akuuttityöryhmien kanssa --

-- rikosuhripäivystyksen kanssa tosi hyvin niin menee nää asiat että on rikosasia tai sitten ei oo edenny siihen asteelle tai sitten on jälkiselvittely voi olla hyvin monessa vaiheessa asiakkaat niin heijjän kanssa se hyvä yhteistyö toimii --

-- nuorten keskus nyt että ku meille tulee paljon vanhempia jotka on huolissaan nuorista ja heijjän selviytymisestä että liittypä siihen sitten väkivalta enemmän se voi olla tällasta nuoren itsetuhoista käyttäytymistä niin sinne nuorten keskuksen sitten voi ohjata nuoret --

7.6 Työntekijöiden arvioita resurssikeskusmallin soveltuvuudesta Joensuuhun

Joensuuhun tarvitaan jokaisen haastateltavan mukaan selkeästi jokin taho koordinoimaan ja selkiinnyttämään lähisuhde- ja perheväkivaltaongelman parissa työskenteleviä palveluja, palveluntarvetta ja pitämään yllä yhteistyöverkostoja. Erään haastateltavan mukaan verkostojen koolle kutsumiset nähdään työläinä, mutta pidemmällä tähtäimellä ne säästäisivät rahaa. Haastatellut näkevät Ruotsinmallin mukaisen resurssikeskuksen suomalaiseen palvelujärjestelmään sovellettuna ihanteellisena menetelmänä perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön tekemiseen. Sen nähdään tuovan asiakkaalle lisätua, mutta se toisi myös paljon lisäarvoa työntekijöille. Osaamiskeskuksessa pystyttäisiin vastaamaan asiakkaiden yksilöllisiin tarpeisiin. Suurin osa asiakkaista pystyttäisiin hoitamaan osaamiskeskuksessa, jolloin asiakkaiden ei tarvitsisi lähteä hakemaan palveluita muualta. Parhaassa tapauksessa osaamiskeskuksen nähdään vastaavan

myös koulutuskysymykseen. Maakunnallisena kokonaisuutena resurssikeskus nähdään kaikkein kannattavimpana menetelmänä tuloksellisen perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön tekemisessä.

8 Pohdinta

8.1 Johtopäätökset

Väkivaltatyö on alkanut vasta viime vuosina vakiintua sosiaali- ja terveystalouden kentällä. Työn kehittäminen on ollut kuitenkin vielä hyvin pitkälti kolmannen sektorin toimijoiden varassa. Itse väkivaltatyö ja sen toimintatavat tarvitsevat vielä paljon kehittämistä. Yksiä keskeisimpiä tekijöitä väkivaltatyön omaksumisessa ovat muun muassa väkivaltatyön kouluttaminen sosiaali- ja terveystalouden työntekijöille sekä ennaltaehkäisevien ja tiedottavien toimintatapojen juurruttaminen eri toimipaikkoihin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 3, 21.) Kaikissa haastatteluissa nousi keskusteluun samat teemat, jotka näyttäytyivät keskeisinä myös lähisuhde- ja perheväkivaltaa käsittelevässä kirjallisuudessa. Asiantuntijoiden vastauksissaan esille tuomat puutteet osoittautuivat lähisuhde- ja perheväkivaltatyön koetinkiviksi myös alan kirjallisuudessa ja samaten haastateltujen väkivaltatyöntekijöiden esittämät parannusehdotukset vastasivat kirjallisuudessa esiteltyjä ratkaisumalleja ja hyvän lähisuhde- ja perheväkivaltatyön tapoja.

Joensuussa tehtävässä lähisuhde- ja perheväkivaltatyössä nähtiin asiakkaisiin, työntekijöihin ja rakenteisiin liittyviä ongelmia. Huolimatta tästä näennäisestä jaosta ikään kuin kolmeen eri kategoriaan, kaikki osatekijät kietoutuvat toisiinsa. Näin ollen niitä ei ole tarkoituksenmukaista ymmärtää tarkasti rajatuiksi, toisistaan eroteltaviksi osatekijöiksi vaan niiden välillä olevien syy – seuraus - suhteiden tunnistaminen ja tunnustaminen on tärkeää lähisuhde- ja perheväkivaltatyön laadun kehittämiseksi. Joensuussa lähisuhde- ja perheväkivaltatyötä

tekeviä tahoja on useita: poliisi, sosiaalipäivystys, turvakoti, kriisikeskus, lastensuojelu, rikosuhripäivystys, Viola-väkivallasta vapaaksi ry sekä terapiapalvelut. Näiden lisäksi lähisuhde- ja perheväkivaltaan työssään törmäävät sosiaali- ja terveysalan työntekijät päivähoidon puolella, kouluissa, vanhustyössä, vammaistyössä, mielenterveys- ja päihdetyössä, terveyskeskuksissa, yksityisillä lääkäriasemilla ja sairaaloissa. Meillä olisi siis huikea mahdollisuus tehdä laadukkaampaa ennaltaehkäisevää ja korjaavaa lähisuhde- ja perheväkivaltatyötä niin halutessamme. Ennaltaehkäisevän väkivaltatyön puutteesta kertoo korjaavan lähisuhde- ja perheväkivaltatyön määrä, sillä ennaltaehkäisevällä työllä voitaisiin vähentää korjaavan työn määrää. Asiakkaiden kokemukset siitä, etteivät he ole tulleet kuulluiksi lähisuhde- ja perheväkivalta-asioissa kertoo siitä, että niihin ei ole puututtu asiakkaiden tai potilaiden asioidessa sosiaali- ja terveyspalveluissa.

Herää kysymys miksi lähisuhde- ja perheväkivaltaan sitten ei puututa. Haastattelemamme väkivaltatyöntekijät kertoivat, etteivät kaikki työssään lähisuhde- ja perheväkivaltaa kohtaavat sosiaali- ja terveysalan työntekijät miellä väkivaltatyötä osaksi omaa työnkuvaansa. Haastattelemamme työntekijät kertoivat asiakkaiden kertomuksia siitä, että eri toimipisteissä asioidessa asiakasta hoidetaan kyseisen toimipisteen viitekehyksestä ja väkivalta-asia jää taka-alalle. Haastatellut väkivaltatyöntekijät kuitenkin näkevät lähisuhde- ja perheväkivaltatyön kuuluvan kaikille sosiaali- ja terveysalan työntekijöille. Haastatellut kertoivat, että lähisuhde- ja perheväkivaltaan puuttumiseen vaikuttaa myös se, tunnistaako työntekijä, että asiakas on kokenut lähisuhde- tai perheväkivaltaa. Paavilaisen ja Pössön (2003) sekä Pertun (1999) mukaan työntekijät kärsivät vaikeudesta tunnistaa väkivallan merkkejä perheenjäsenissä ja heidän käytöksessään. Tunnistamisen jälkeenkin tulee vielä jatkokysymys siitä, ottaako työntekijä väkivalta-asian puheeksi silloin, kun huoli asiakkaan mahdollisesti kokemasta väkivaltatilanteesta herää tai työntekijä tunnistaa lähisuhde- tai perheväkivaltakokemuksen. Haastatteluista tuli esille, että tunnistettukin lähisuhde- tai perheväkivaltatilanne voi jäädä työntekijältä ottamatta puheeksi. Työntekijä voi kokea, ettei hänellä ole työkaluja sen käsittelemiseen tai tietoa siitä, mihin asiakkaan voi ohjata saamaan apua. Työntekijä voi myös pelätä lähisuhde- ja perheväkivallan puheeksiottamista. Paavilaisen ja Pössön (2003) sekä Pertun mu-

kaan työntekijät pelkäävät epäilyjensä olevan liian epämääräisiä voidakseen puuttua. Haastatellut väkivaltatyöntekijät kertoivatkin, että sosiaali- ja terveysalan työntekijät tarvitsisivat koulutusta lähisuhde- ja perheväkivallan tunnistamiseen ja puheeksiottamiseen. Myös Paavilaisen ja Pössön (2003) mukaan työntekijät tarvitsevat työkaluja tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen.

Koulutusta tarvitaan niin ikään asenteelliseen puoleen että sosiaali- ja terveysalan työntekijät ottautuisivat lähisuhde- ja perheväkivaltatyöhön ja sisällyttäisivät sen työnsä. Tiettyjen asiakasryhmien edustajien lähi- ja perhesuhteissaan kokemaa väkivaltaa näyttää olevan työntekijöille erityisen vaikeaa kohdata. Erityistä huomiota väkivaltatyön kehittämisessä näytetään tarvitsevan ikäihmisten, vammaisten ja maahanmuuttajien parissa työskentelyn saralla. Ikäihmisiin kohdistuva väkivalta on edelleen tabu.

Myös sosiaali- ja terveysministeriö (2008) tuo suosituksissaan esille lähisuhde- ja perheväkivallan kohteeksi joutuneiden vanhusten, vammaisten ja kehitysvammaisten tarvitsemien palveluiden kehittämisen sekä saatavuuden parantamisen. Myös maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen erityistarpeet tulisi ottaa huomioon palveluja ja tukea järjestettäessä. (Sosiaaliterveysministeriö 2008, 24 - 25.) Haastateltujen mukaan myös seksuaaliväkivalta on asia, johon suhtautumiseen tarvitaan koulutusta. Seksuaaliväkivalta aihealueena on sellainen, mistä työntekijöiden on usein vaikea puhua.

Haastatellut toivat esille, että lähisuhde- ja perheväkivaltaan puuttumista välttämään jopa piiloutumalla vaitiolovelvollisuuden taakse. Työntekijöiden osaamista ja taitoa käsitellä vaikeaa ja raskasta väkivalta-aihetta tulisi kehittää. Työntekijöiden ammatillisuutta voisi tukea se, että työntekijät saisivat jo ammatillisessa peruskoulutuksessaan valmiudet kohdata työssään perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa. Esimerkiksi Porvoon ”Mitta Täysi – Måttet Rågat” projektin yhteydessä ammattikorkeakoulu Laurean Porvoon instituutissa projektiin osallistuttua otettiin käyttöön opetuspaketti, jonka ansiosta tulevat terveydenhoitajat saivat paremmat valmiudet perhe- ja lähisuhdeväkivallan osapuolien ymmärtämiseen ja auttamiseen. (Paavilainen & Pössö 2003.)

Tuloksissa on nähtävillä selkeästi, että hyvin moni eri toimija voi kohdata työssään väkivaltaa kokeneita ihmisiä. Asiakkaan kannalta tämä merkitsee muun muassa sitä, että väkivaltaa kokenut joutuu tekemisiin monen eri viranomaisen kanssa. Useammalla kuin yhdellä toimijalla voi olla tärkeää tietoa asiakkaan tilanteesta. Se, kuinka hyvin viranomaiset tietävät toistensa toiminnasta, riippuu siitä, kuinka hyvin yhteistyö on koordinoitu (Ewalds 2011, 146 - 147).

Toimijoille asetetaan sekä kansainvälisiä että kansallisia velvoitteita yhteistyön tekemiseen, kuten aiemmin olemme kuvanneet. Yhteistyön oletetaan olevan ikään kuin itsestään selvyys, mutta käytännön toteutus jää usein varsin vähäiseksi. Tuloksienne perusteella Joensuussa koordinoitun moniammatillisen työn toteutumisessa on puutteita annettujen suositusten ja käytännön ja toteutuksen välillä. Haastatellut puhuivat luukuttamisesta, jolla he tarkoittivat asiakkaiden ohjaamista aina edelleen seuraavalle taholle. Haastateltujen kokemuksen mukaan Joensuussa luukutetaan asiakkaita kohtuuttoman paljon. Tämän riskinä on, että lähisuhde- tai perheväkivaltaa kokenut asiakas jää vaille tukea ja apua, jollei hänellä ole voimavaroja tai rohkeutta yhä uudelleen hakea apua ja kertoa kokemastaan väkivaltatilanteesta. Tuen piiriin pääsemisen lisäksi myös yksilöllisen ja riittävän pitkäkestoisen tuen saaminen on tärkeää tuloksellisen väkivaltatyön kannalta niin ennaltaehkäisevän kuin korjaavankin työn toteutukseksi. Haastateltujen väkivaltatyöntekijöiden mukaan asiakkaiden on toisinaan vaikea päästä väkivaltaongelmassa auttavien palveluiden piiriin, koska heillä ei ole niistä tietoa. Palveluita tulisi tehdä näkyvämmäksi tiedottamalla niistä enemmän.

Väkivalta aiheuttaa väkivallankokijassa usein häpeää, olipa hän uhrin, tekijän tai sivusta katselijan roolissa. Lähisuhde- ja perheväkivallasta voi olla vaikea kertoa kenellekään. Lähisuhteessa tai perheessä tapahtunutta väkivaltatilannetta usein myös vähätellään ja uhri voi jopa syyttää tapahtuneesta itseään. Tämän vuoksi olisi erittäin tärkeää, että sosiaali- ja terveysalan työntekijät tunnistaisivat lähisuhde- ja perheväkivallan siten, että osaisivat puuttua siihen otollisimmassa herkkyysvaiheessa asiakkaan tai potilaan asioidessa sosiaali- tai terveyspalvelussa. Mikäli väkivaltaongelmaa ei käsitellä akuutissa tilanteessa, se voi jäädä

käsittämättä akuutin tilanteen mentyä ohi, jolloin väkivaltaongelma lähi- tai perhesuhteessa pääsee jatkumaan. Huolen herätessä aikuisen asiakkaan kohdalla, sosiaali- ja terveysalan työntekijän tulisi aina ottaa huomioon myös väkivaltatilanteessa mahdollisesti mukana olleet lapset. Vuoden 2008 alusta voimaan tullut lastensuojelulaki (15 §) velvoittaa turvaamaan, että lapset ja nuoret saavat kiireellisesti akuuttia apua, kriisiapua ja tarpeeksi pitkäkestoista hoitoa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 25 - 26.) Apua tarvitsevat kaikki osapuolet, niin väkivallan uhri, tekijä kuin väkivaltatilanteessa ollut näkijä tai muu tilanteen kokija. Sosiaali- ja terveysministeriö (2008) on antanut suosituksen avun järjestämisestä myös väkivaltaa käyttäville henkilöille, joita suosituksen mukaan tulee auttaa ja tukea ottamaan vastuu teoistaan sekä lopettamaan väkivaltainen käyttäytyminen.

Tarvitaan myös asialleen omistautuneita työntekijöitä, jotka ovat kiinnostuneita kehittämään omaa ammatillisuuttaan osallistumalla aktiivisesti koulutuksiin ja kansallisiin lähisuhte- ja perheväkivallan ehkäisyohjelmiin. Ongelmana ei siis niinkään ole se, ettei koulutuksia olisi, vaan se ettei niihin osallistuta. Haastatte- luissa tuotiin esille, että muissa itäisen Suomen kaupungeissa työntekijöiden osallistuminen koulutuksiin on ollut huomattavasti aktiivisempaa kuin Joensuu- laisten työntekijöiden keskuudessa. Koulutuksiin osallistumiseen tarvitaan vah- va tuki esimiehiltä. Esimiehillä tulisi olla näkemys siitä, millaista koulutusta työ- yhteisössä tarvitaan ja kannustaa koulutuksiin osallistumista. Myöskään ei tulisi unohtaa väkivaltatyötä tekevien työhyvinvointia. Väkivaltatyön parissa työsken- televien työnhjaukseen tulisi kiinnittää huomiota entistä enemmän, koska väki- valtatyön tekemiseen liittyy olennaisesti sijaistraumatisoitumisen riski. Tämä on ongelma, koska työntekijän sijaistraumatisoitumisesta voi koitua haittaa paitsi työntekijälle itselleen myös hänen asiakkailleen sillä sijaistraumatisoituminen voi vaikuttaa työntekijän auttamisentapaan. Erityisesti uhrien kanssa työskentelevi- en on todettu kärsivän sijaistraumatisoitumisesta, stressistä ja työuupumukses- ta. Auttamistyö vaatii empaattista asennoitumista työntekijältä, mutta työntekijän empatia ja väkivaltakokemusten kuunteleminen voivat aiheuttaa sijaistraumati- soitumista. (Hannus 2011, 217, 218; Reijonen ym. 2008, 50-51.) Työnohjaus on ajoittain tärkeää henkisesti kuormittavassa ja itsenäisessä työssä. On tärkeää,

että työntekijä säilyy inhimillisenä ja lujana, eikä muutu kovaksi ja kyyniseksi työntekijäksi. (Paavilainen & Pössö 2003, 225-226.)

Psykoterapeutti ja Viola-väkivallasta vapaaksi ry:n hanketyöntekijä toi haastattelussa esille innovatiivisen ajatuksen lähisuhde- ja perheväkivaltaa ennaltaehkäisevän työn tuomisesta osaksi varhaiskasvatusta opettamalla lapsille varhaisvuosista alkaen nykyistä enemmän elämäntaitoja: hyviä tapoja, toisten kunnioittamista ja ihmissuhteissa toimimista. Myös Rikosuhripäivystyksen työntekijä arvioi kansalaistaitojen opettamisen syntymästä saakka tärkeäksi lähisuhdeväkivaltaa ennaltaehkäiseväksi keinoksi. Tällaisella vaikuttamisella ihmisen elämänkaaren varhaisessa vaiheessa uskotaan vähentävän väkivallan syntymistä. Sosiaali- ja terveysministeriön (2008) suosituksissa väkivaltaa kokevien lasten ja nuorten palvelut, lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan ehkäisy ja varhainen puuttuminen sekä palvelujen turvaaminen on yhtenä sosiaali- ja terveydenhuollon painoalueena. Toisaalta sekä ennaltaehkäisevässä työssä lapsia että korjaavassa työssä aikuisia lähisuhde- ja perheväkivaltaa kokeneita tulisi vastuuttaa siitä valinnasta, mihin rooliin he lähisuhteissaan suostuvat. Lähisuhde- ja perheväkivalta ei koskaan ole uhrin syy, mutta uhrin ja näkijän vastuulla on valinta siitä, uhriutuuko hän tai joutuvatko muut perheenjäsenet lähisuhde- tai perheväkivaltilanteen kokijaksi jatkossa. Sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden tulisi muistaa, että lähisuhde- ja perheväkivallassa on kysymys rikoksesta, ja tämä tulisi myös sanoittaa asiakkaalle. Haastattelemamme työntekijät toivat haastatteluissa esille lähisuhde- ja perheväkivallan taipumuksen kumuloitua ja eskaloitua. Tämä tarkoittaa sitä, että lähisuhde- ja perheväkivallalla on tapana uusiutua ja raa'istua. Tämän vuoksi lähisuhde- ja perheväkivaltaan tarvitaan ennaltaehkäisevää työtä ja varhaista puuttumista, jotka voivat ehkäistä lähisuhde- ja perheväkivaltilanteiden uusiutumista.

Nykyisestä kapeasta ja sektoroituneesta työnkuvan käsityksestä tulisi irrottautua ja kasvaa kohti avarampaa ja puuttuvampaa moniammatillista, koordinoitua työtä. Koordinointi ja moniammatillinen yhteistyö näyttäytyy myös useassa eri teoksessa tuloksellisen väkivaltatyön toteuttamisessa. Moniammatillisiksi työryhmiksi verkostoituminen koetaan hyväksi ja tulokselliseksi tavaksi toimia ja tehdä yhteistyötä. (Paavilainen & Pössö 2003, 185; Perttu

1999, 61; Ewalds 2011, 146; Lehtonen & Perttu 1999, 87). Moniammatillisissa työryhmissä työntekijöillä on mahdollisuus saada kokonaiskuva tarvittavista palveluista ja niiden laadusta. Työntekijät voivat myös jakaa työn kuormittuvuutta, mikä puolestaan lisää työn tehokkuutta ja tuo positiivisia kokemuksia työntekijöille. Koordinoitu yhteistyö on välttämätöntä väkivaltaa kokeneen asiakkaan auttamiseksi – tämän tietävät monet väkivaltatyön ammattilaiset, kuten myös haastateltavamme. Helena Ewalds kuvaa tätä samaa välttämättömyyttä teoksessa *Veitsen terällä – Naiseus ja parisuhdeväkivalta*. Tästä huolimatta yhteistyön puute nousee esiin eri selvityksissä ja kyselyissä, kuten myös meidän haastatteluaineistossa. (Ewalds 2011, 146).

8.2 Luotettavuus ja eettisyys

Haastatteluissa kysimme haastateltavilta työntekijöiltä mitkä ovat asiakkaiden kokemat ongelmat. Vastaukset kysymykseen on siis saatu lähisuhde- ja perheväkivallan parissa työskenteleviltä työntekijöiltä eikä asiakkailta itseltään. Asiakkaiden ongelmiksi on tässä tutkimuksessa siis määritelty ne asiat, mitkä työntekijät arvioivat asiakkaidensa ongelmiksi. Arviot perustuvat haastateltujen omiin kokemuksiin ja siihen, mitä he ovat asiakkailta kuulleet. Näin ollen voi olla, että olisi vielä muitakin asiakkaiden kokemia ongelmia, jotka eivät ole kantautuneet tähän haastatteluun vastanneiden korviin. Mahdollista on myös se, että joidenkin muiden väkivaltatyötä tekevien, jotka eivät ole olleet mukana tässä tutkimuksessa, tiedossa olisi vielä heidän havaitsemiaan tai asiakkailta kuulemiaan asiakkaiden kokemia ongelmia. Toisaalta on myös mahdollista, että asiakkaat itse eivät ole kokeneet jotain näistä työntekijöiden ongelmiksi arvioimista asioista ongelmaksi. Tätä viimeistä vaihtoehtoa emme kuitenkaan pidä todennäköisenä, koska ensinnäkin työntekijät perustavat lausuntonsa tietotaitoonsa, johon meidän tulee voida luottaa. Toiseksi sosiaalityöhön liittyy olennaisesti paradoksi siitä, että asiakkaat eivät aina näe omaa ongelmaansa tai parastaan, jolloin ratkaisevassa asemassa on työntekijän ammatillinen arvio asiakkaan tilanteesta ja tarpeista. (lähde).

8.3 Oppimisprosessi

Tätä tutkimusta tehdessä syvensimme tietojamme perhe- ja lähisuhdeväkivalta- ja aihepiirin parissa työskentelyn eri työmuodoista. Opimme ymmärtämään millaisia yhteyksiä kentällä olevien ilmiöiden välillä vallitsee suhteessa palvelurakenteeseen, asiakkaisiin ja työntekijöihin. Tämän tutkimuksen kautta saimme perehdytyksen etenkin Joensuussa tehtävästä lähisuhde- ja perheväkivaltatyöstä ja sen tilanteesta. Viimeisimmäksi, muttei vähäisimmäksi, tapasimme lähisuhde- ja perheväkivaltatyötä tekeviä alansa ammattilaisia, jotka suhtautuvat työhönsä innokkaasti ja innovatiivisesti. Tämän innokkuuden huomasimme tarttuvaksi ja perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön kehittämisen sellaiseksi, jonka haluamme omaan ammatillisuuteemme sisällyttää. Havainnoinnin ja huolen herätessä puheeksiottamisen ja tarvittaessa moniammatillisen verkostotyön puuttumisen keinoin, voimme tehdä ennaltaehkäisevää ja korjaavaa perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyötä, josta hyötyvät sekä yksilö että yhteiskunta.

8.4 Opinnäytetyön hyödynnettävyys ja jatkokehitysehdotukset

Opinnäytetyömme on hyödynnettävissä perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön kehittämisessä Joensuussa. Opinnäytetyöprosessimme aikana Joensuussa tehtävää perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyötä on jo kehitettykin osaamiskeskuksen mukaiseen koordinoitun verkostotyön suuntaan siirtämällä Joensuun alueen lapsiperhepalveluita saman katon alle Joensuun Utraan. Opinnäytetyössä haastatellut työntekijät vahvistavat kehityksen suunnan kohti koordinoitua moniammatillista verkostotyötä olevan oikea tuloksellisen perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön tekemisessä. Tutkimuksemme vahvistaa paikallisten toimijoiden arvioimana, että sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden kouluttamisella perhe- ja lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa, puheeksiottamisessa ja puuttumisessa, saadaan lisävahvuuksia Joensuussa tehtävään ennaltaehkäisevään ja korjaavaan perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyöhön.

Edellä olevassa kappaleessa ”Luotettavuus ja eettisyys” pohdimme vastausten luotettavuutta siltä osin, että asiakkaiden kokemia ongelmia kysyttiin työntekijöiltä eikä asiakkailta itseltään. Siitä virisikin ajatus, että yksi jatkotutkimuksen aihe voisi olla selvittää asiakkaiden kokemia ongelmia asiakkailta itseltään. Tällä tavoin saataisiin tietoa muun muassa siitä, mitä ongelmia asiakkaat itse ovat kokeneet. Saatuja tuloksia voitaisiin myös verrata tämän tutkimuksen tuloksiin asiakkaiden kokemien ongelmien osalta, jolloin saataisiin tietoa siitä poikkeavatko työntekijöiden ja asiakkaiden käsitykset toisistaan.

Lähteet

- Ensi- ja turvakotien liitto ry. 2013 Jussityö.
<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/vakivaltatyo/jussityo2/>. 16.7.2013.
- Ensi- ja turvakotien liitto. 2013. Viola – väkivallasta vapaaksi ry.
http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/jasenyhdistykset/viola-vakivallasta_vapaaksi_ry/. 16.7.2013
- Ewalds, H. 2011. Miten työskennellään yhdessä? Teoksessa Hannus, R., Mehtola, S., Natunen, L. & Ojuri, A. (toim.) Veitsenterällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Folkhälsan. 2013. Trappan-modellen ett arbetssätt i möte med barn som upplevt våld i familjen. <http://www.folkhalsan.fi/startsidea/Varverksamhet/Barn--familj/Familjens-relationer/Trappan-modellen/>. 16.7.2013.
- Hannus, R. 2011. Tutkittua ja koettua. Teoksessa Hannus, R., Mehtola, S., Natunen, L. & Ojuri, A. (toim.) Veitsenterällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Hannus, R., Mehtola, S., Natunen, L. & Ojuri, A. (toim.) Veitsenterällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy
- Heiskanen, M. Ruuskanen, E. 2010. Tuhansien iskujen maa. Miesten kokema väkivalta Suomessa. Julkaisusarja No. 66. Helsinki: Yhdistyneiden kansakuntien yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipoliittinen instituutti (HEUNI).
- Huhtalo, P., Kuhanen, J. Pyykkö, E. 2003. Kotona Turvassa. Katkaise väkivallan kierre. Vantaa: Dark O.
- Hulkko, A. 2011. Parisuhdeväkivallan varhaiset vaiheet. Teoksessa Hannus, R., Mehtola, S., Natunen, L. & Ojuri, A. (toim.) Veitsenterällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Joensuun kaupungin lastensuojelu, Ensi- ja turvakoti ja sosiaalipäivystys. Ryhmähaastattelu. 29.3.2012.
- Kriisikeskus Mobile. 2013. <http://www.kriisikeskusmobile.fi/>. 30.7.2013.
- Kriisikeskus. Ryhmähaastattelu. 3.4.2012.
- Kyllönen-Saarnio, Eija & Nurmi, Reet 2005. Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta-Opas sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:15.
- Lehtonen, A. Perttu, S. 1999. Naisiin kohdistuva väkivalta. Tammer-Paino Oy, Tampere.
- Lyömätön linja. 2013. <http://www.lyomatonlinja.fi/web/guest/lyomaton-linja1>. 16.7.2013.
- Marttala, P. 2011. Parisuhdeväkivallan monet muodot teoksessa Alastalo, M. & Åkerman, M. 2010. Asiantuntijahaastattelun analyysi: faktojen jäljillä. (372 - 392 Teoksessa Ruusu vuori, Nikander & Hyvärinen toim. Haastattelun analyysi. Osuuskunta Vastapaino Tampere.
- Niemi-Kiesiläinen, J. & Kainulainen, H. 2006. Perheväkivalta ja lainsäädäntö. Teoksessa Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki.
- Paavilainen, E. & Pössö, T. 2003. Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Porvoo. WS Bookwell Oy.

- Perttu, S. 1999. Perheväkivalta auttamistyössä – opas ammattihenkilöstölle. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki. Julkaisu 21.
- Perttu, S. 2002. Väkivallan tunnistaminen ja puheeksiottaminen. Teoksessa Rautava, M., Perttu, S. (toim.) Naisiin kohdistuva pari- ja lähisuhdeväkivalta. Käsikirja perus- ja täydennyskoulutukseen.
- Piispa, M. 2006. Parisuhdeväkivalta. Teoksessa Piispa, M., Heiskanen, M., Kääriäinen, & Siren, R. Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225. HEUNI, Publication Series No. 51. Helsinki.
- Pohjois-Karjalan mielenterveysseura kriisityön tukena ry. <http://www.joensuunkriisikeskus.fi/> 28.10.2013.
- Reijonen, M., Stranden-Mahlamäki, T. (toim.) 2008. Oivaltava kohtaaminen. Menetelmiä ihmissuhdetyöhön. WS Bookwell Oy, Juva.
- RIKU. Rikosuhripäivystys. Palvelut. <http://www.riku.fi/fi/palvelut/>. luettu 16.7.2013.
- Riku ja Viola. Ryhmähaastattelu. 28.3.2012.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2008 Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset. Tunnista, turvaa ja toimi. Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen. Yliopistopaino, Helsinki.
- Special Eurobarometer 2010. Domestic Violence Against Women. Special Eurobarometer 2010/344. European Commission. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_344_en.pdf. luettu 17.7.
- STM.. http://www.stm.fi/sosiaali_ ja_ terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/sosiaalipaivystys. 16.7.2013.
- Sulkunen, P. 1990. Ryhmähaastatteluiden analyysi. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 264 – 285.
- Säävälä, H. & Nyqvist, L. 2006. Miestyö. Teoksessa Kainulainen, H. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu nro 35. Hämeenlinna: Karisto.
- Våld i nära relationer.se. <http://www.valdinararelationer.se> 28.10.2013.
- WHO. 2005. Väkivalta ja terveysmaailmassa –WHO:n raportti. Krug, E.G., Dahlberg, L.L., Mercy, J.A., Zwi, A.B. & Lozano, R. (toim.). Gummerus Kirjapaino Oy.

Haastattelurunko

1 Lähisuhde- ja perheväkivaltatyön tämän hetkinen tilanne

- 1.1 Miten lähisuhde- ja perheväkivalta näkyy työssänne?
- 1.2 Millä tavalla lähisuhde- ja perheväkivaltatyö tällä hetkellä toimii Joensuussa?
- 1.3 Mitä hyvää Joensuussa tällä hetkellä tehtävässä lähisuhde- ja perheväkivaltatyössä on? Jos lähisuhde- ja perheväkivaltatyötä lähdetäisiin muuttamaan/ kehittämään, mitkä ovat niitä vahvuuksia, jotka tulisi säilyttää?

2 Mihin lähisuhde- ja perheväkivaltatyössä toivotaan muutosta

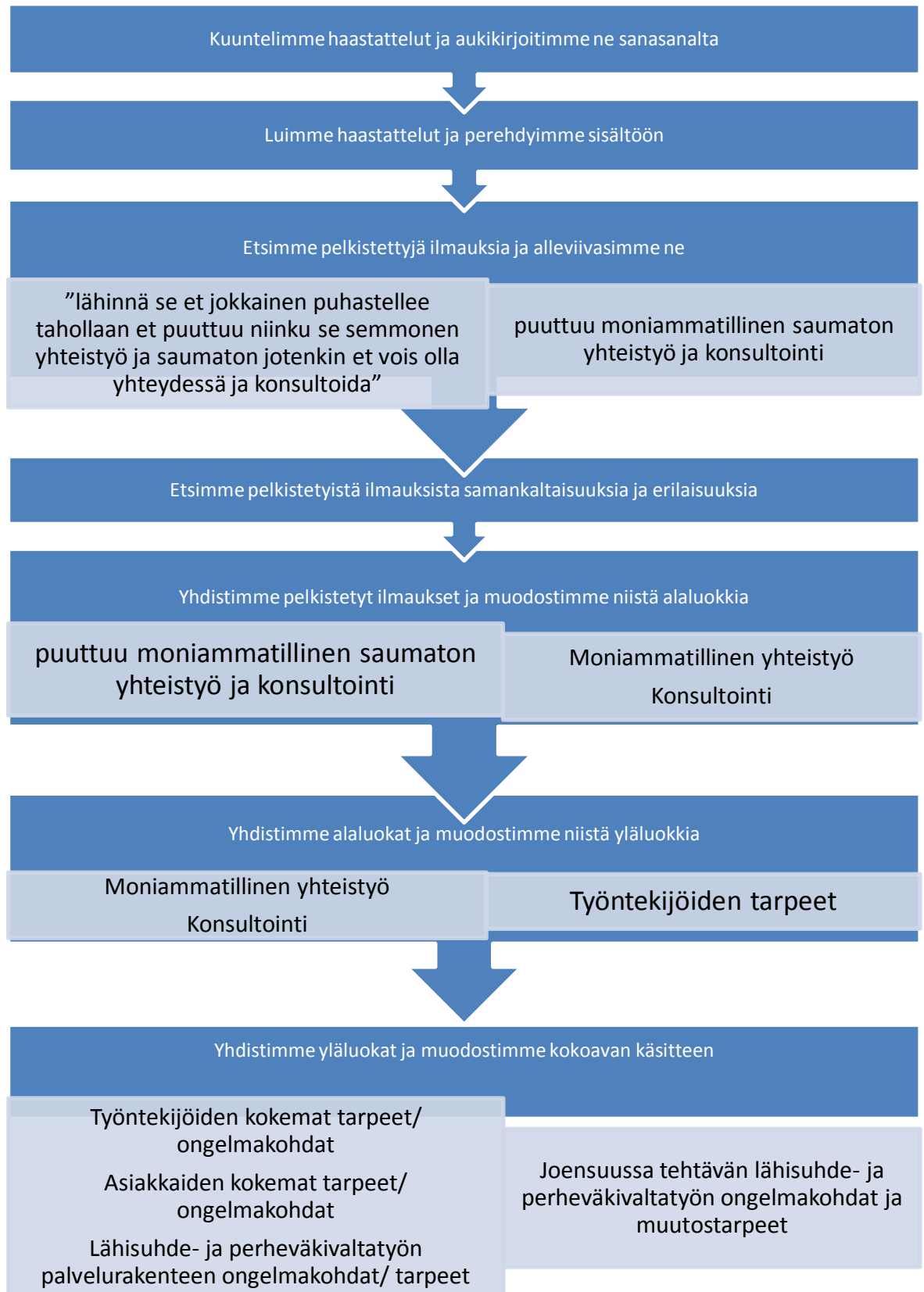
- 2.1 Mitkä ovat ne lähisuhde- ja perheväkivaltatyön kipukohtat, mihin toivotte muutosta?
- 2.2 Mitkä ovat palvelujen sisältöön liittyvät ongelmat?
- 2.3 Mitkä ovat asiakkaiden kokemat ongelmat?
- 2.4 Mitkä ovat henkilökunnan kokemat ongelmat? Onko lisäkoulutuksen tarvetta? Millaista?
- 2.5 Vaikeuttavatko nykyiset rakenteet tehtävää työtä?

3 Lähisuhde- ja perheväkivaltatyön näkymät jatkossa

- 3.1 Miten lähisuhde- ja perheväkivaltatyön laatua voisi parantaa?
- 3.2 Toisiko *keskitetty väkivaltatyö* lisävahvuuksia? *Keskitetyllä väkivaltatyöllä tarkoitamme saman katon alle koordinoituja matalankynnyksen palveluja ja työntekijöiden koulutusta.*

4 Onko jotain mitä emme ole kysyneet, mitä haluaisitte kertoa?

Analyysipolku

Toimeksiantosopimus

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS	
Toimeksiantaja	
Organisaation nimi:	Joensuun kaupunki/ Sosiaalipalvelut, Lastensuojelu
Toimeksiantajan edustaja:	Sosiaalityöntekijä Hanna Myyry
Osoite:	Torikatu 18 A 3 krs 80100 Joensuu
Puhelinnumero:	050 367 9857
Sähköposti:	hanna.myyry@jns.fi
Opiskelijan/opiskelijoiden tiedot	
Koulutusohjelma:	Sosiaalialan koulutusohjelma (sosionomi)
Opiskelijanumero(t) ja nimi(et):	1001226 Miia-Maria Kinnunen 0700693 Pihla Puhakka
Puhelinnumero:	0408238306 Miia-Maria Kinnunen 0505383148 Pihla Puhakka
Sähköposti:	mii-maria.kinnunen@edu.pkamk.fi pihla.puhakka@edu.pkamk.fi
Toimeksiantajan sitoumukset	
Toimeksiantaja tulee opiskelijaa opinnäytetyön suorittamisessa antamalla työn suorittamiseen tarvittavia tietoja ja sisäisiä aineistoja tarpeelliseksi katsomallaan tavalla. Toimeksiantaja vastaa opinnäytetyön laadullisesta tutkimuksesta aiheutuvista kustannuksista, joita ovat kopiointi ja postituskulut.	
Opiskelijan sitoumukset	
Opiskelijat laativat toimeksiantona laadullisen tutkimuksen toimeksiantajan käyttöön. Toimeksiantaja saa oikeudet käyttää tutkimussuunnitelmaa, tutkimusaineistoa ja sen tuloksia sisäisessä kehitystyössä. Lisäksi toimeksiantaja saa hyödyntää nyt tehtävää tutkimusta tilatessaan myöhemmin omaan käyttöönsä samansisältöisiä seurantatutkimuksia kolmannelta osapuolelta.	
Opinnäytetyön ohjaus PKAMK:ssa	
Ohjaaja(t):	Riitta Dal Maso Sari Johansson
Opinnäytetyön julkisuus	
Opinnäytetyö on julkinen asiakirja ja se voidaan julkaista Theseus-verkkokirjastossa.	
Allekirjoitukset	
Päiväys 14.3.2012 14.3.2012	Opiskelijan allekirjoitus ja nimenselvennys <i>Miia-Maria Kinnunen</i> Miia-Maria Kinnunen <i>Pihla Puhakka</i> Pihla Puhakka
Päiväys 14.3.2012	Toimeksiantajan edustajan allekirjoitus ja nimenselvennys <i>Hanna Myyry</i> Hanna Myyry